

Slovenski Pravniki

Glasilo društva „Pravnika“ v Ljubljani

VSEBINA :

1. Dr. Metod Dolenc: O pravnem položaju neporočenih življenjskih drugov 153
2. Dr. Avgust Munda: Preklic predloga (§ 85 Kz.) in umik zasebne tožbe 173
3. Dr. Vladimir Grossmann: Kreditne in kavcijske hipoteke . . . 181
4. Književna poročila 195
5. Razne vesti 207

Prilogi: Odločbe Kasacijskega sodišča v civilnih stvareh III, št. 486—496 (p. 2).

Mnenja k predhodnemu načrtu državljskega zakonika za kraljevino Jugoslavijo.

V LJUBLJANI 1936

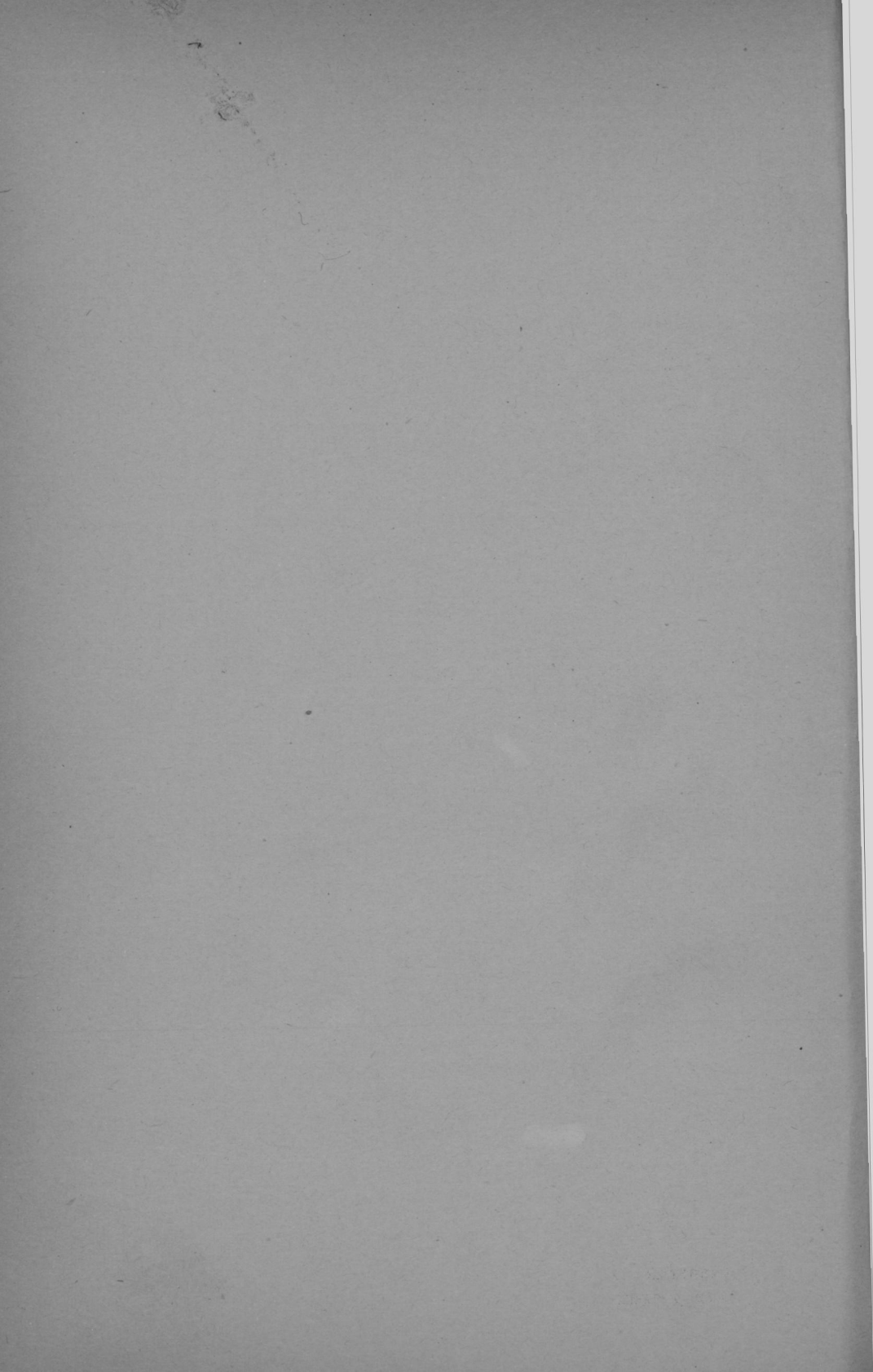
UREDNIK: DR. RUDOLF SAJOVIC

Tiskali J. Blasnika nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani. — Odgovoren L. Mikuš.

Rokopisi naj se pošiljajo:

Uredništvo „Slovenskega Pravnika“ v Ljubljani, Bleiweisova cesta 16/I
Izhaja mesečno. — Naročnina 60 Din na leto.

Članarina (naročnina) naj se nakazuje na čekovni račun Poštne hranilnice, podružnice v Ljubljani št. 11.870 (Društvo „Pravniki“ v Ljubljani).

O pravnem položaju neporočenih življenskih drugov.*

Dr. Metod Dolenc.

I. Okvir razprave. Znana resnica je, da presojuje pri nas moža in ženo, ki živita brez poroke v življenski skupnosti, drugače, če pripadata višjim slojem, drugače, če sta proletarca v mestu, še drugače, če prebivata na deželi. V prvem primeru se govori o „gospodu in milostljivi“, v drugem in tretjem pa gre za „divji zakon“, ki se zanj v mestih malo brigajo, na deželi pa ga pisano gledajo in mnogokrat sploh ne trpé. Seveda pa mislimo pri tem na neko tako o r e k o č t r a j n o razmerje med neporočenima osebama, ki se niti ne branita morebitnega potomstva iz svojega razmerja. Ne štejemo pa sem priležništva, ki je usmerjeno le na uživanje sladostrastja spolnega gona, pa traja le kratek čas, pač toliko, da se drug drugega naveličata. O tem zadnjenavedenem razmerju tu sploh ne bomo govorili.

Predmet naših razmotrivanj bodi predvsem vprašanje, ali se sme po našem današnjem pravnem redu govoriti o prej omenjenem trajnem razmerju med neporočenima osebama kot o neki **pravni instituciji** ali mar le o nekem toleriranem dejanskem položaju. V drugi vrsti se bomo bavili tudi z vprašanjem, ali kaže, da senaj naša zakonodaja z ozirom na pridobljene izsledke o prvem vprašanju izpremeni ali dopolni.

Če pa hočemo ti vprašanji pravilno načeti in rešiti, moramo najprej poedine vrste spolnih razmerij med osebama različnega spola premotriti po vidiku, ali gre pri njih za točno opredeljene institucije ali ne.

O zakonu ali braku tu ne bomo ničesar posebej navajali; preznana je njegova točna opredelitev. Poleg njega pa ne vidimo nobenega spolnega razmerja več, ki bi bilo zakonito definirano, razen prostitucije. V pravilniku k zakonu o pobijanju spolnih

* Razširjeno predavanje v društvu „Pravniku“ dne 18. marca 1936.

bolezni z dne 15. junija 1934. smo dobili nekakšno definicijo prostitucije. Kot takšna naj se namreč smatra spolno občevanje ženske z več moškimi osebami za nagrado kakor tudi izvrševanje spolnega čina na način, ki žali javno нравnost. V drugem delu te definicije opredelitev ni točna, ker bi se dalo po tem besedilu tudi spolno občevanje med pravimi zakonskimi soprogi semkaj podrediti, če žali javno нравnost. Vendar naj ostane za naše razmišljanje to vprašanje na strani. Zadostuje naj, da ugotovimo: Skrajna pola legalno definiranih institucij sta pravi brak in prostitucija; **nekje vmes med njima** pa se dá vsekakor zamisliti razmerje, ki ni brak, ne prostitucija, ampak kolikor toliko trajna življenska skupnost dveh oseb različnega spola brez poroke. O tem razmerju je govora in o njem hočemo ugotoviti, kako gleda nanj naš pravni red.

Najprej ugotavljamo na eni strani splošno znano dejstvo, da naše obče državljansko pravo ne govori nikjer o takšnem razmerju ne *verbis expressis*, ne *tacite* in da so otroci iz takšnega razmerja prosto: nezakonska deca. Na drugi strani pa moramo poudariti nasledni manj znani dejstvi.

P r v i č : Naša zakonodaja je že od l. 1922. dalje pravno upoštevala tudi ženo, ki živi z možem brez poroke v življenski skupnosti, dalje pa tudi njeno deco, namreč kot upravičence, ki jim gre zavarovanjska podpora po smrti zavarovanega moža-delavca. Da bi isto veljalo v primeru, če je bila žena-delavka, ki je bila zavarovana, pa je umrla, tudi za njenega življenskega druga, ne bo pravilno. Razen § 45. zak. o zavarovanju delavcev z dne 14. maja 1922., ki vsebuje ravnokar razmotrivo določbo, imamo še naredbo o zavarovanju državno-prometnega osebja z dne 20. maja 1922. Razdobje med obema zakonodajčevima emanacijama je znašalo komaj teden dni, tako da bi pričakovali nekakšno *lex geminata*. V resnici pa zastopa drugonavedena naredba nekaj bistveno različnega. V dobrote zavarovanja je po tej naredbi vključen le tisti neporočeni zakonski drug, ki sam zase nima poročenega zakonskega druga, ki torej ni od prej oženjen, pa razveden ali ločen, ki mu pa veljavni zakoniti predpisi onemogočajo stopiti v nov zakonit brak. Še bolj pa je utesnjena pravica na izkoriščanje pokojninskega sklada po pravilniku o pokojninskem skladu stalnih monopolnih delavcev z dne 30. decembra 1935. Tu pa ni nič več govora o pravicah neporočene življenske družice zavarovanega delavca. Vendar pa so zenačeni njih neza-

konski otroci z zakonskimi, torej tudi tisti, ki so bili rojeni od neporočene življenske družice. Mimogrede naj pripomnimo, da naredba o pravilih za bratovske skladnice z dne 1. decembra 1924. za čisto podobne primere ne dovoljuje nobene razširitve ugodnosti iz zavarovanjskega razmerja na nepravo ženo in njeno deco.

To bi bilo nekakšno pozitivno upoštevanje neporočenih življenskih drugov, ki je dobilo izraza kot nekakšen *privilegium favorabile*.

Drugič: Stečajni zakon z dne 22. nov. 1929. ima določbo, po kateri štejejo za „bližnje sorodnike“ tudi osebe, ki žive s stečajnim dolžnikom „u vanbračnoj zajednici“, torej točneje: v izvenzakonski življenski skupnosti. Krvno sorodstvo iz takšnega razmerja je zenačeno z bračnim sorodstvom. Glede vseh teh oseb so za primer, da so bile neopravičeno obdarovane, ustrezna pravna dejanja izpodbojna prav tako, kakor da bi bila sklenjena s pravimi krvnimi sorodniki ali člani svaštva. V tem primeru imamo torej opraviti z zakonito odrejenimi posledicami, ki se navezujejo na izvenbračno spolno razmerje in ki posezajo krepko v zasebnopravne odnose; to pot pa kot *privilegium odiosum*, ki zadeva enako moške in ženske osebe.

Videli smo torej, da predpisuje zakonodavec (v dobi zadnjih 14 let) razmerju neporočenih življenskih drugov in družic izvestno pravno relevanco, da ustanavlja zanj določbe, ki tvorijo del pravnega reda, ne da bi to razmerje točno opredelil, kamo-li legalno definiral. Po pravici se smemo torej vprašati, ali ima to novejše, modernejše zakonodavčevo gledanje na naš problem vpliva na ostalo pravo, zlasti pa na tisti *code x*, ki je poklican, da ščiti s kazenskimi sankcijami pravno dobrino morale, ki je postulat priznanega monogamičnega braka.

Vsaka zakonodaja pa mora biti trdo povezana s pravno zavestjo tistega naroda, za katerega naj veljá. Za to smatramo za potrebno, da pregledamo predvsem zgodovinsko razvojno črto, po kateri se je gibal vrednotenje tistih pravnih prilik, ki so v zvezi z vprašanjem o upoštevanju nepravih zakonov. Da ostanemo kolikor toliko v bližini miselnosti slovenskega kmečkega naroda, bavili se bomo le s tistimi zgodovinskimi pravi, ki so še komponenta našega današnjega pravnega reda.

II. Zgodovinski podatki iz časa pred francosko revolucijo. Josip U n g e r je izdal l. 1850. monografijo z naslovom: „*Die Ehe in ihrer welthistorischen Entwicklung*“. V tem svo-

jem slovečem prvencu je obdelal na zanimiv način orientalski, mohamedanski in grški svet. Ni pa še poznal novejših pravnozgodovinskih izsledkov sumerskega, asirskega in hetitskega prava. Predaleč bi nas vedlo, ako bi se tudi s temi starejšimi pravi bavili, dasi imajo in poznajo tudi ta prava nekakšne slutvozakone. V naših izvajanjih bi se hoteli sklicevati le na Un g e r j e v e sijajne dokaze, da je moralo priti v rimskem pravnem redu do dualizma, ki je poznal strogi in prosti zakon (brak). Po *Ciceronu* (Topic. cap. 5): citiramo: „*Genus est uxor, eius duae formae; una materfamilias earum, quae in manum convenerunt, altera earum, quae tantummodo uxores habentur*“. Toda tudi prosti brak je bil legalni brak, v katerem se je uveljavljala enakopravnost pripadnikov obeh spolov. Šele v poznejši dobi, v dobi cesarja Avgusta, je prišlo do zakonitega obravnavanja nove oblike živiljske skupnosti, t. j. k o n k u b i n a t a. Če primerjamo to rimskopravno institucijo, ki jo je Karl Cz y c h l a r z tako sijajno označil s kratko definicijo: „*Keine Ehe ist der Konkubinat*“, z našim, kakor smo videli, pravno obravnavanim razmerjem neporočenih živiljskih drugov, moramo poudariti, da je bil pri Rimljanih konkubinat dejansko, ne pa pravno razmerje, ki mu je bila *affectio maritalis* povsem tuja, dalje, da so bili otroci iz takšnega razmerja nezakonski, slednjič, da se konkubinat s *honesta femina* sploh ni smel skleniti, ker bi se v nasprotnem primeru kaznoval kot *stuprum*. Pri nas pa se ne vpraša niti po *affectio maritalis*, niti po *femina honesta*, ampak vsa važnost se polaga n a o b l i k o nastanka razmerja, s katerim pa se ne sme delati javno pohujšanje.

Krščanstvo je od IX. stoletja dalje vsak konkubinat zabanjevalo. Vprav Josip Un g e r j e v je v posebnem poglavju že omenjene monografije podčrtal „*die ausschliesslich spiritualistische Richtung, welche das Christentum nahm*“. Ta smer je vedla do zakramentalnega pojmovanja braka in do nerazvezljivosti zakonske vezi. Isti Un g e r j e v razmotriva pomen jutrne v germanskem pravu in pravi, da so pri drugih starejših narodih smatrali ženo-soprogo po prvi poročni noči za moževo sužnjo, Germani pa so jo za izgubljeno devištvo nagradili in ji poleg tega obečali za primer vdovelosti gmotno varnost. Pri takšnem pravnem pojmovanju pač ni misliti, da bi se bila mogla trpeti skupnost živiljskih drugov brez skorajšnje poroke. Ženski spol je postal v srednjem veku predmet spoštovanja in oboževanja.

Naši Slovenci, ki so v srednjem veku bridko okusili jarem germanskega političnega in prosvetnega zavojevanja,

so živeli v prvi dobi srednjega veka, zlasti v dobi pokristjanjenja, v zadrugah, ki se niso mnogo razlikovale od tistega tipa združnega življenja, kot se je ohranilo pri južnih Slovanih do današnjih dni. Ustroj zadrug ni dopuščal življenske skupnosti izven pravilno sklenjenega braka. Slovenci niti niso imeli mnogo opraviti z nezakonsko deco, sicer bi si ustvarili zanjo svojo besedo. V resnici so si izraz „pankrt“ za nezakonsko dete izposodili šele iz nemške terminologije.

Protestantizem je prinesel, kakor uči U n g e r, novega duha v pojmovanje institucije braka. On pravi za to dobo tako-le: „*Wie im Clerus mit dem Cölibate die Unzucht, so nahm auch in der Welt mit der Herrschaft der Liebe ausser der Ehe die Entartung und Entweihung aller sittlichen Bande zu. Die Ehe selbst wird nur mehr als ein hemmendes, lästiges Band betrachtet, welches man keinen Anstand nehmen dürfte zu verletzen*“. Značilna je v tem pogledu neka odredba z dne 1. februarja 1744. iz Srednje Nemčije (Hanau), ki zakazuje sodiščem, naj nosečo žensko, ki hoče tožiti na podlagi moževe obljube, da jo poroči, kar zavrnejo. Kajti takšne ženske naj bi same pazile, da ne pridejo v nesrečo. Zapeljivec je bil torej tu še na boljšem, kot po poznanih določbah po *code Napoléon*. Po francoski krilatici je veljalo: „*en mariage trompe qui peut*“; za pravno upoštevanje nepravega braka ni bilo mesta, niti ne potrebe.

Naš Slovenec tudi v dobi po protestantizmu do francoske revolucije ne kaže znakov pokvarjenosti: Ostal je na braniku zakonske morale. O tem nam pričajo zapisniki o slovenskih ljudskih sodiščih izza konca XVI. do začetka XIX. stoletja. Tu se čita sempatam, toda zelo redko, da je tožil gornik ali član srenje, da živita dva v koruznem zakonu. Razdruženje jima je bilo nujno zapovedano, mnogokrat je sledil celo izgon obeh prešuštnikov iz gorice ali sela. Niti treba ni bilo, da bi grešnika trajno živela v spolnih odnošajih na gorici ali v selu. Že en sam primer prešuštvovanja, ki je bil dokazan, je zadostoval za izgon ali pa, če ta ni bil mogoč, za drugo občutno kazen. Pri takšnem ocenjevanju divjih brakov je ostalo med Slovenci na kmetih, seveda poglavitno iz verskih ozirov. Celo nezakonska deca se je kaj rada označevala že ob krstu kot takšna: Dajali so nezakonskim otrokom nenavadna imena kot Pankrac, Servac, Tekla i. pod. Vse to je bilo globoko ukoreninjeno v narodni duši, na tem niti francoska revolucija ni mogla ničesar izpremeniti.

III. Pravni položaj v Avstriji od XIX. stoletja dalje. Slovenci so delili usodo Avstrije, za nje je veljala avstrijska centralistično urejena zakonodaja. Zlasti je to občutil prosti slovenski narod na deželi, ko je izgubil zadnje ostanke svojega avtonomnega sodstva in s tem tudi svoje pravo.

Glede našega problema je prednjačilo v vsej Avstriji cerkvenopravno pojmovanje, da tvori prejšnji javni ali občeznani (notorični) konkubinat za nupturiente zadržek *publicae honestatis*. V obč. drž. zakoniku ni nikjer niti spomina o nepravem braku ali o konkubinatu. Nezakonski otroci nimajo takšnih pravic kot zakonski. Samo dediščinske pravice po materi imajo enako njeni zakonski in nezakonski otroci.

Niti toleriralo se ni stalno razmerje neporočenih življenskih drugov. Značilno je bilo, da se je razvijala t. zv. npravstvena policija kot mogočen činitelj pri reguliranju vprašanja sožitja dveh oseb različnega spola brez poroke. Nižjeavstrijski vladni dekret z dne 18. decembra 1803. je še odredil, da naj se v tistih primerih, ki se v njih ni mogla dati dispensa od zakonskih zadržkov, poskrbi, da take osebe ne bodo, kakor se to običajno dogaja, skupaj stanovale. V občem policijskem dekretu avstrijskega dvora z dne 13. marca 1825. je bilo zaukazano, da naj se strogo pazi na konkubinate; tujci, ki živé v takšnem razmerju, morajo biti iz kraja izgnani. V okvirni državni zakon o ustanavljanju občin z dne 5. marca 1862. je bila sprejeta posebna določba o bivanju v občini, ki je pozneje prešla v občinske rede poedinih provinc. Ona se je na rahlo dotikala tudi vprašanja neporočenih življenskih drugov. Imela je to-le besedilo: Občanom in tujcem, ki se izkažejo s svojo domovinsko pravico ali vsaj pokažejo, da so upotili korake, da pridobe takšno pravico, občine ne smejo dotlej, da ne padejo v breme javni miloščini in žive s svojimi ljudmi na neoporečen način, zabranjevati bivanja v občinskem okolišu. Vprav ta (od nas podčrtana) določba pa je postala rezko orožje zoper neporočene življenske drugove, divje zakone. Po ekstenzivni interpretaciji te določbe je prišlo celò mnogokrat do neopravičenih izgonov nezaželenih oseb. Že l. 1872. je bilo treba v tem pogledu zaježiti prebobotno se razvijajočo prakso. Ministrstvo notranjih zadev je izdalo v nekem posebnem primeru odlok z dne 19. julija 1872., da skupnost življenja dveh oseb različnega spola sama na sebi še ni konkubinat, ki bi javno npravnost žalil in povzročal obče pohujšanje. Upravno sodišče pa je l. 1879. izreklo, da pomenja neoporečenost življenja tako

življenje, ki mu ni v javnosti očitati, da je brezčastno. Še mileje pa je isto sodišče sodilo l. 1903., ko je tolmačilo citirano določbo občinskega reda tako, da mora konkubinatsko razmerje po svoji kakovosti in notrieteti ogražati javno nravnost. Tu se torej vidi, kako se je presojanje v govoru stoječega razmerja čedalje bolj odstranjevalo od prvotnega strogega pojmovanja. Ideje socializma in tudi komunizma so se že zajedale v celokupni družabni ustroj, pa se niso niti pred življenjem v zakonu ustavile.

Vendar je bivša Avstrija še ostala pri zakoniti določbi § 168 novel. o. d. z., ki odreka nezakonski materi, torej tudi neporočeni življenski družici, pravico, da bi smela že pred porodom v naprej zahtevati stroške poroda in šestmesečno preživnino, če njeno življenje glede spolne morale ne bi bilo nepriklono. Mislimo pa, da bi se moglo o neporočeni življenski družici kaj takšnega le zelo redko trditi.

IV. Kritična presoja sedanjega pravnega položaja. V zasebno pravnem oziru smo ostali povsem na stališču novel o. d. z. Le v pogledu določb iz konkurznega zakona smo dobili zenačenje neporočene žene in nezakonske dece s pravo ženo in zakonsko dečo kot *privilegium odiosum*. K temu pa moramo takoj dodati še nadaljnje določbe, ki nam ta „privilegij“ pokažejo v še odioznejši luči. Omenjeno izenačenje velja le glede izpodbojnosti obdaritve in odsvojitve imovinskih kosov, če so bile naklonjene ali namenjene „bližnjim sorodnikom“, torej po posebni določbi tudi neporočeni ženi in njenim nezakonskim otrokom. Na drugi strani pa je določeno, da sme upravitelj stečajne mase stečajnemu dolžniku prepustiti (§ 5) samo za njegovo „osebo in njegovo rodbino“, torej le za bračnega druga in zakonsko dečo, nujno potrebno preživnino in preskrbo, ne pa za njegove bližnje svojce, med katere bi spadali neporočena življenska družica in nezakonski otroci. Analogne določbe o prepustitvi izvestnega dela imovine za preživljanje in preskrbo dolžnika in njegove rodbine ima tudi zakon o prisilni poravnavi izven stečaja, tu pa tako, da govori le o rodbini (§ 30), ne da bi bil pojem razširjen kakorkoli, a nujno vzdrževanje se dovoljuje le za dolžnika in one osebe, ki jih „mora dolžnik po zakonu vzdrževati“. S tem je v skladu stališče, ki ga zavzema zakon o izvršbi in zavarovanju z dne 9. julija 1950. Ob prisilni upravi zemljišča ali hiše se dopusti uporablanje prostorov, ki so potrebni za bivanje zavezanca in „njegove rodbine, ki živi skupno z njim“. Mišljena je seveda le zakonita rodbina, pa še tu je naprav-

ljena utesnitev, da morajo rodbinski člani pri njem živeti. O bivanju potrebnih poslov pa ni govora. Pričakovati bi smeli tudi tu zenačenje določb v pogledu konkurznega in poravnalnega prava, pa ga ni.

V javnopravnem pogledu smo že ugotovili, da imamo opraviti z različnimi tipi privilegija glede ugodnosti zavarovanja. Tudi tu bi smeli pričakovati izvestne enotnosti, vsaj govore prav isti socialni razlogi za prisilno zavarovanje v vseh primerih zakonov ali pravilnikov enako. V resnici pa je stvar drugačna. Zakon o zavarovanju delavcev naklanja ugodnosti iz zavarovanja kratkomalo ženi, ki živi z zavarovancem-možem v življenski skupnosti in šteje njo in njeno zakonsko dečo za člane rodbine. To je prvi tip. Naredba o zavarovanju državnoprometnega osebja pa ima v mislih samo neporočeno ženo zavarovanca, ki pa ne sme biti že v drugo poročen in mora vrh tega dokazati, da mu veljavni zakoni onemogočujejo skleniti zakonit brak z ženo, s katero živi. To je drugi tip, različen od prvega, splošneje zasnovanega, pa je deloma zgrešen. Kajti po njem bi bili pogoji za uživanje zavarovanjskih ugodnosti podani tudi, če bi šlo za brata in sestro, ki sama nista poročena, pa živita v življenski skupnosti in imata celo otroke (takšen primer nam je znan iz prakse v Sloveniji). Njima je sklenitev braka po zakonu zabranjena, celo vsaka telesna združitev kazniva, toda po definiciji zakona o zavarovanju državnoprometnega osebja in delavcev, bi taka sestra, ko je preživela brata, imela vendarle pravico do zavarovanja. Svoje vrste tip, tretji po številu, je še danes v veljavi po pravilniku o pokojninskem skladu stalnih monopolnih delavcev. Tu se prišteva izvenzakonska deca k članom sklada, čeprav ne v isti vrsti kot zakonska deca; njihova mati, ki ni bila poročena, pa ne prihaja pri teh ugodnostih v poštev.

Radi popolnosti naj še omenimo to-le: Pričakovali bi, da bi se vsaj približno oziralo na socialne potrebe, ki se pojavljajo ob prestanku razmerja brez poroke, zlasti ob smrti obrtnika. Zakon o obrtih z dne 5. novembra 1931. pa jemlje v misel kot prevzemnico edino le vdovo, in to do zopetne omožitve (§ 14), govori tudi o vzrokih za razvezo službenega razmerja na obeh straneh, pri službodavcu in -jemalcu pa le glede članov rodbine (§§ 238, 273) in ustanavlja slednjič pravila tudi za zavarovanje članov obrtniških društev, toda vsepovsod predpostavlja samo zakonito bračno sorodstvo.

Tudi pri razmerju med državo in državnimi uslužbenci bi se smelo vprašati, ali ne bi kazalo, da bi se vsaj nezakonski deci uslužbenca priznala pokojnina. V § 147 zak. o ur. pa je rečeno, da pripada rodbinska pokojnina zakoniti ženi in otrokom rojenim v zakonu ali pozakonjenim. Nastane ob tem besedilu vprašanje, ali more dobiti nezakonski otrok umrle matere — državne uslužbenke, pokojnino?

K javno pravnim vidikom za presojo našega prava glede neporočenih življenskih drugov spada pa tudi vprašanje o dopustnosti prebivanja na občinskem ozemlju.

Videli smo, da so občinski redi v bivši Avstriji nudili možnost izгона radi divjega zakona, sprva precej na široko, pozneje v zelo utesnjemem obsegu. Naša kraljevina je dobila zakon o občinah, 14. marca 1933. za podeželske, 22. julija 1934. za mestne občine. Redaktorji teh zakonov so bili brez dvoma dobro informirani o razvoju vprašanja, ki je v govoru, v Avstriji, so torej namenoma vse tiste določbe, ki so se dale izkoristiti za izganjanje „koruznih zakoncev“, izpustili in jih nadomestili s predpisom, da imajo „prebivalci občine, če tudi niso njeni pravi člani (občinarji), pravico bivati v občini, kolikor to ni po veljavnih predpisih drugače določeno“. V tem pogledu pa velja sledeče:

Člen 9. Ustave pravi, da se ne more nihče v državi izgnati iz enega v drug kraj, razen v primerih, ki jih je zakon izrečno predvidel.

Določba 3. odstavka § 57 Kz. pravi, da se ne sme (*scilicet*: s kazensko obsodbo) nihče izgnati iz svoje domovinske občine. Za druge prebivalce občin pa pride v poštev določba prvega odstavka istega paragrafa, da se sme izreči v sodbi poleg robije ali strogega zavora izgon iz izvestnega kraja, če se mora smatrati glede na način izvršitve ali na nagibe storjenega kaznivega dejanja, da bi bilo obsojenčevo bivanje v tistem kraju nevarno za pravni red. Potemtakem zbog razmerja med neporočenima življenskima drugovima po kazenskem zakoniku ne bo izгона razen, če živita druga v krosramnem razmerju in se obsodita na robijo ali najmanj strogi zapor, vse to pa le pod pogojem, da bi njuno življenje povzročalo izgrede ali drugačna kazniva dejanja. O izgonu v drug kraj po zakonu o zaščiti javne varnosti in reda v državi z dne 6. januarja 1929., ki se izvrši z odlokom upravnopolijskega oblastva prve stopnje, mislimo, da ni treba govoriti, ker ne vidimo predpostavke, da bi takšni neporočenci s svojim skupnim življenjem kot takim motili red in mir.

Kritična presoja pravnih norm, ki se sučejo okrog našega problema, kaže, da imamo danes opraviti s pozitivnimi legalnimi normami, ki dajejo poseben lik stalnega sožitja dveh oseb različnega spola. Nič več ne stoji zakonodavec na stališču, da zanj takšna razmerja ne eksistirajo, da za sožitje neporočenih drugov ni potreba sploh nobene legalne ureditve. Če daje temu liku zakonodavec izvestne javno-pravne ugodnosti po umrlem drugu ali če preprečuje prejem izvestnih ugodnosti, ki si jih dajeta na področju zasebnega prava druga medsebojno za živa, potem to ni več zgolj dejanski položaj, ampak po pravu priznana in kolikor toliko že legalno regulirana pravna institucija. Seveda gre le za prvi njen zametek, ker moramo priznati, da ne vidimo še togega okvira, ki si ga je zamislil zakonodavec, ko je ustanavljal posamezne določbe glede neporočenih življenskih drugov. Toda nastanejo težka vprašanja:

Kaj se zahteva za tak lik sožitja dveh oseb različnega spola? Izvestna stalnost ali doba razmerja? Skupnost gospodarstva? Deca? Dogovor glede vseh teh vprašanj? Kdaj neha označeno razmerje? Vse to je še nejasno in utegne postati navzlic socialno dobro zamišljenim zakonodavčevim nameram v praksi zelo sporno.

To bi bil po vsej priliki odgovor na prvo vprašanje, ki smo si ga zastavili, ko smo govorili o okvirju naših razmotrivanj. Sledi naj priprava za odgovor na drugo vprašanje, ki se tiče zakonodajne politike.

V. Ustavna vprašanja. Izhodišče nam mora biti sedaj veljavna „septembrska“ ustava, ki je sprejela v čl. 21. določbo o tem, da stoji brak, rodbina in deca pod državno zaščito. Preden se lotimo presoje, kako se je naša zakonodaja oživotvorila zlasti glede kazenskopravne zaščite braka, rodbine in dece, si moramo biti o *ratio legis* te zaščite na jasnem.

Vidovdanska ustava je stvar drugače oblikovala kot septembrska. V čl. 27. je Vidovdanska določala, da država skrbi za narodno zdravje, za posebno zaščito mater in male dece, za borbo zoper akutne, kronične in nalezljive bolezni itd., v naslednjem čl. 28. pa je dekretirala: „Brak stoji pod zaščito države“. Glede pomena tega pravila se je v književnosti trdilo n. pr., da se brak kot zakonita institucija ne sme obravnavati kot predmet privatne pogodbene prostosti (Gr. K r e k, *Grundzüge des Verfassungsrechtes*); da se zakonski otroci ne smejo zenačevati z nezakonskimi (Sl. J o -

v a n o v i ć), ali, da ustava zahteva zaščito braka in pobjanje njegovih surogatov (K o s t i ć). Čl. 27. in 28. Vidovdanske ustave pa sta v čl. 21. septembrske ustave (z dne 3. sept. 1931.) stisnjena glede braka, rodbine in dece v en sam stavek, namreč tako, da stojte te institucije pod zaščito države. S tem na jasnosti določbe pač nismo ničesar pridobili.

Nam se zdi, da leži poudarek na tem, da je čl. 21. septembrske ustave uvrščen na prvem mestu oddelka „Socialne in ekonomske odredbe“ in da se je s tem v tistem času, ko je ustava nastajala, hotelo posebno poudariti, da so brak, rodbina in deca zadeve, ki jih država ne bo pustila v nemar, kakor so to storili boljše viki, ampak ona jih bo v duhu srednjeevropske prosvete sama s svojimi zakoni urejevala.

Če si ogledamo norme kazenskega zakonika, pridemo pač do spoznanja, da so tudi le-te zgrajene, kolikor se tičejo braka, rodbine in dece, povsem v srednjeevropskem duhu protiboljševiške miselnosti. Za nas pa nastane vprašanje, ali se ugotovljeno zakonodavčevo priznanje razmerja med neporočenima življenskima drugovima sklada tudi s stališčem kazenskih zakonov glede zaščite braka, rodbine in dece in, če temu ni tako, kaj naj bi se ukrenilo, da bo vse v redu.

VI. Kazenskopravni pogledi. Da pridemo do smotrnega pregleda ustreznih določb, bomo govorili po vrsti o braku, rodbini in deci in to predvsem v materialnem kazenskem pravu, vmes pa bomo vpleli tudi predpise formalnega kazenskega prava.

a) **Bračna zveza.** 1) Kdor odvede žensko osebo s silo, s pretnjo zločina ali prestopka ali s prevaro v nameri, da bi on ali kdo drugi stopil z njo v zakon, se kaznuje z zaporom, pod izvestnimi okolnostmi celò z robijo do 5 let (§ 246 Kz.). Analogija ni dopustna. Tisti torej, ki stori isto dejanje, vendar z namero, da bi živela mož in ženska v življenski skupnosti kot neporočenca, ne more biti in ni kazniv po § 246 Kz. Kaj naj bi bilo tu boljše zaščitenost, zakonska zveza kot takšna ali prostost ženske glede svojega spolnega življenja? Če obvelja drugo, bi moralo biti tako dejanje tudi v primeru neporočencev kaznivo. Res pa je, da v prvem primeru pozneje resnično sklenjen brak odpravi kaznivost storilca, ki pa zopet oživi, če se brak razveljavi. Vse to pa bi moglo ostati v primeru odvedbe z namero živeti v življenski skupnosti brez poroke, ako bi prišlo navezadnje vendar le do poroke in braka.

2) Zavedba neomadeževane maloletne deklice v starosti od 14. do 21. leta k spolni združitvi ob zlorabi njenega zaupanja (§ 276 Kz.); izkoriščanje gmotne stiske ali nuje spolno neomadeževane ženske (§ 277 Kz.); odvedba spolno neomadeževane ženske osebe s silo, pretnjo ali prevaro, da bi živel z njo v nečistosti (§ 278 Kz.), — vse to se ne kaznuje, če se storilec s takšno žensko, torej objektom svojega kaznivega dejanja, pozneje oženi. To ima za posledico, da se more celo po pravnomočni obsodbi ali po prestani kazni obnova postopanja dovoliti in storilec oprostiti od obtožbe. A *contrario* sledi: Če oženitev ni mogoča, ker je n. pr. zakonit zadržek na potu, niti sporazumno sklenjena dolgotrajna skupnost življenja z rojstvom dece ne vede do obnove, zlasti ne pri zločinstvu po § 278 Kz., ki se preganja po službeni dolžnosti. Prostovoljnost, ki odloča glede življenske skupnosti, bi morala tu vendar le nadomestiti pogoj, da se sklene brak.

3) Dolžnosti pričevanja se po § 169 s. k. p. oproščajo osebe, ki so z obdolžencem zaročene, dalje pa tudi obdolžencev zakonski drug, čeprav zakon ne velja več. Ali je mislil zakonodavec pri zaročencih tudi na neporočene življenske drugove? Brez dvoma ne, in vendar porečemo: Ker je v tem primeru formalnega prava analogija dopustna, sme se dovoliti pravna dobrot odklonitve pričevanja v vseh primerih, kjer iz dejanskega položaja ne izhaja, da bi neporočena življenska drugova možnost poroke v bodočnosti *omni modo a priori* izključevala. S tem pa je tudi rešeno vprašanje glede pravne dobrote zbog bračne zveze. Ni treba, da bi se sklicevali na znane določbe konkurznega zakona in pravilnikov o zavarovanju, ker pride do možnosti odklonitve pričevanja že po predpisih glede zaročencev. Vsekakor pa moramo zabeležiti, da velja vse to le za dobo resnične življenske skupnosti neporočencev.

b) Življenje v rodbini. 1) Kdor izvrši spolno okužen telesno združitev ter drugega okuži ali ga kakorkoli izpostavi nevarnosti okužbe, se kaznuje z zaporom in v denarju do 50.000 Din. Če zagreši tako dejanje mož proti svoji ženi ali žena proti možu, se začne pregon na privatno tožbo zakonskega druga (§ 256 Kz.). Iz tega sledi, da je telesna združitev spolno okuženega neporočenega druga vedno po službeni dolžnosti pregonljiva. Pri tem naj pokažemo še na določbo § 4 zakona o zatiranju spolnih bolezni z dne 6. novembra 1934., da mora vsak zdravnik odvrčati bolnika od tega, da bi stopil v zakon. Če tega ne stori, je sam kazniv. Nikjer pa ne stoji, da bi bil kazniv, če ne od-

vrača, še manj odvrne bolnika, da bi pričel življensko skupnost z ženo brez poroke. V istem zakonu je stalo v § 9., da se kaznuje ženska, ki ve, da je okužena ali pa more to domnevati, pa vendar sklene zakon (brak), po določbi § 256 Kz. Ta določba je sedaj ukinjena (Sl. N. 41—46/1935), prav tako kakor tudi tista, da mora moški kandidat za sklenitev zakona predložiti zdravniško potrdilo. Okužena ženska sme torej sedaj vendar le skleniti zakon (brak), toda ne sme se telesno združiti z moškim. Pri ženski, ki samo domneva, da je spolno okužena, pa se ne dá več uporabiti določba § 256 Kz.; niti tedaj ne, če stopi v zakon, niti ne, če živi brez poroke v divjem zakonu. Telesne združitve ob takšnih okoliščinah sploh niso kaznive, ker se zahteva za kaznivost védenje in hotenje, da gre za združitve v stanju že nastopivšega spolnega okuženja. Domneva še ni védenje. Vse to so pač čudnoparadokсне rešitve zaščite spolnega življenja, ker delijo higieno v bračno in nebračno, dasi more biti in je stvarno le ena.

2) Objekt spolnega posilstva po § 269 Kz. je ženska oseba, s katero storilec ni oženjen. Logično se mora sklepati, da spolnega posilstva med zakonskima soproga ma ni. Neporočena življenska družica ni zakonska soproga, na njej storjeno spolno posilstvo se torej kaznuje, in to po službeni dolžnosti. Če bi tudi prišlo do ovadbe zbog takšnega posilstva od strani življenske družice, pa ona vendar ne bi izgubila ugodnosti uživanja pokojnine po umrlem možu-delavcu.

3) Objekt detomora v času poroda je nezakonsko ali zakonsko dete. Detomor zakonskega deteta se kaznuje s strogim zaporom, nezakonskega mileje, samo z zaporom. Prvi difamira, drugi ne. Neporočena življenska družica ima torej tu prednost, ker so njeni otroci nezakonski. In vendar štejejo njeni otroci po določbah konkurznega reda in tudi glede podpor iz pokojninskega sklada za zakonske.

4) Tudi pri odpravi telesnega ploda ima neporočena življenska družica, če je sama odpravila plod, privilegirano stališče, ona utegne biti tudi oproščena vsake kazni (§ 171 Kz.), kar bi v primeru, da je bila poročena, ne bilo mogoče. Tudi tu se križajo predpisi konkurznega reda in pravilnikov o zavarovanju s predpisi kazenskega prava. Saj uporaba analogije za materialno kazensko pravo ni dovoljena.

5) Kdor zводи svojo poročeno ženo, se kaznuje z robijo do 10 let. Kdor pa zводи svojo neporočeno življensko družico, sploh ni kazniv. Pri tej priliki naj še omenimo, da je samo tisto nečisto dejanje, (to je dejanje, s katerim kani

storilec zadostiti svoji telesni pohoti) kaznivo, ki se zagreši j a v n o. Skupno življenje neporočenih drugov pa se vobče ne da šteti med takšna javna nečistovanja. Tudi se tista oseba, ki je že v zakonitem braku, pa stopi po predpisani obliki v nov brak, kaznuje radi bigamije (§ 290 Kz.). Če pa ustanovi ista oseba življensko skupnost brez poroke, in to celò z več osebami drugega spola hkratu, ni kaznivosti. Takisto je izključeno, da bi bila preganjana neporočeni življenski drug ali družica radi prešustva s tretjo osebo (§ 292 Kz.). In vendar je jasno, da bodo vsi ti primeri takorekoč vedno povod, da gresta neporočenca narazen, čeprav imata morda že kopicó otrok, prav kakor da bi šlo za razlog ločitve ali razveze braka.

6) Neporočeni življenski drug ni upravičen za tožbo, če je šla razžalitev ali kriva obdolžitev zoper njegovega umrlega druga (§ 313 Kz.). Za neporočene življenske druge ni nobenega blažjega presojanja, ki je nekakšen privilegij za bračne drugove glede tatvine, utaje, prevare itd. (§§ 324, 341 Kz.), najsi živé v skupnosti ali ne. To se pravi, da morajo biti neporočeni življenski drugovi radi vsake tatvine, utaje in prevare itd. preganjani p o s l u ž b e n i d o l ž n o s t i. Le pri tatvini ali utaji živil ali življenskih potrebščin do 100 Din vrednosti mora tudi za neporočene veljati preganjanje na predlog prav, kakor za vse druge osebe, ki žive samo same za se.

c) Razmerje staršev do otrok. 1) Napotitev otroka, da gre beračit, je kazniva, tudi če ima očeta, ki živi v divjem zakonu, ker moramo smatrati, da ima poslednje navedeni nekakšno nadzorstvo nad otrokom (§ 159 Kz.). Če pa ga napoti k beračenju neporočena življenska družica, ki ni otrokova mati, to ni kaznivo. Saj ni njegova mačeha, niti nima nad njim nobene nadzorstvene oblasti.

2) Isto vprašanje, namreč, ali je v nepravem braku skrbstvo za otrokovo osebo samo po sebi poverjeno očetu ali materi, bo treba na enak način rešiti tudi v primerih § 294 Kz., kjer gre za zanemarjenje otroka ali pa za prekoračenje strahovalne pravice. Če ni skrbstveno sodišče nezakonskemu roditelju poverilo oblasti ali nadzora *ad hoc*, mu po pravu ne pripada. Grdo ravnanje roditelja nezakonskega otroka v označenem razmerju spada torej morebiti med kazniva dejanja zoper življenje in telo, ne pa zoper zakon in rod-bino. Že na tem mestu pa naj poudarimo, da naše celokupno doslejšnje kazensko pravo nima prav nobene določbe, ki bi ustanavljala kaznivost nezakonskega očeta, če naklepoma ne bi hotel plačevati preživnine za svoje nezakonsko dete.

3) Podvržba ali zamenjava otroka, ki je star izpod sedmih let, je kazniva, če se s tem oškoduje njegovo rodbinsko razmerje (§ 296 Kz.). Po našem mnenju more to veljati glede nezakonske dece le za sorodstveno razmerje do nezakonske matere. Kajti samo ona je v rodbinskem odnosu s svojim nezakonskim otrokom. Nezakonskemu očetu se otrok ne more podvreči, da bi storilca zadele posledice po § 296 Kz. Seveda bi se pa s podvržbo otroka zagrešila prevara, ako bi bila dokazana n. pr. namera oškodovanja penzijskega sklada.

4) Dolžnosti pričevanja so po § 169 Kp. oproščeni tudi tisti, ki so z obdolžencem v sorodstvu po krvi ali z njim v svaštvu ali v razmerju varuha itd. Za naše razmotrivanje se moramo vprašati, ali veljajo vse te oproščevalne okolnosti tudi za razmerje med neporočenima življenskima drugovima, zlasti za njihovo deco. Tu gre za zakonito ustanovljene pojme iz osebnega prava. *Lege non distinguente* se bo vsaj krvno sorodstvo ugotavljalo tudi po nezakonskem rojstvu. Edino to se lepo ujema s pravnim stališčem, ki ga zavzema zakonodavec v novejšem času glede otrok iz razmerja neporočenih življenskih drugov.

VII. Zaključek. Bežni pregled določb javnega, zasebnega in kazenskega prava v pogledu našega problema nam ne nudi zadovoljive slike, zlasti ne, če se čvrsto oprimemo stališča septembrske ustave, da stoje brak, rodbina in deca pod državno zaščito. Predvsem ne vidimo nikjer enotnih smernic v izvajanju stožernega ustavnega pravila. Iz kazenskega materialnega prava smo spoznali, da se njegove določbe spričo zabrane analogije ne dajo spraviti v sklad s socialno opravičenim stališčem zakonodavca glede zavarovanja neporočene življenske družice in njenih otrok, ampak, da ga naravnost pobijajo. Le iz formalnega kazenskega prava smo z uporabo analogije prišli do kolikor toliko zadovoljivih ugotovitev. Na drugi strani pa smo morali ugotoviti iz konkurznega zakona paradokсно ureditev, da štejejo neprava žena in nezakonski otroci pri obdaritvah za „bližnje svojce“, pri preživnini pa ne itd. Navsezadnje bi kdo v tem pogledu lahko trdil, da se sme dana preskrba neporočene življenske družice in nezakonskih otrok izpodbiti kot nekakšna neopravičena daritev...

Nekoliko dejstev bi poudarili posebej. Zakonodavec je zaščiten predvsem neporočeno življensko družico. O zaščiti moškega ni govora takorekoč nikjer. Otroci iz omenjenega razmerja so upoštevani, toda premalo izrazito. Saj smo morali že ugotoviti, da ni nikjer nobene sankcije

za naklepno (določno) opustitev plačevanja alimentov za nezakonske otroke. Zelo moti tudi nedostajanje zakonitih določb o postanku in prestanku razmerja med neporočenima živiljskima drugovima. N. pr. razmerje med neporočenima osebama je trajalo le nekoliko dni ali tednov, pa je mož umrl. Kje je kriterij, da gre za nepravo ženo in ne za priležnico? Kdaj postane samo po sebi umevni početni stadij spolnega občevanja — po pravnem redu priznana razmerje neporočenih živiljskih drugov? Na drugi strani: Vzemimo n. pr., da imata neporočenca že kopico otrok, pa se spreta in mož pobegne od svojih ljudi; čez nekoliko dni ali tednov za tem pa ga zadene nesreča in on umre ali pa se celo sam usmrti. Ali je bilo tisto razmerje ki naj bi dalo podlago za zavarovalne ugodnosti, s temi dogodki prekinjeno in odpravljeno?

Ako bi hoteli izraziti vsaj nekoliko misli, kaj naj se v zakonodaji ukrene, da bi prišlo do pravega upoštevanja načela čl. 21 septembrske ustave, bi rekli tako-le:

V prvi vrsti naj se skrbi za zaščito dece. Otroci pridejo na svet enako, če gre za poročene ali za neporočene starše. Človeško dostojanstvo zahteva, da se otroci v obeh primerih razvijajo v telesnem in duševnem pogledu enako pravilno. Doslejnji zakonski predpisi niso zadostni. Če država v izvestnem oziru priznava in upošteva trajno razmerje, ki sta ga ustanovila živiljska drugova, ne da bi se izvršila poroka, ne sme dopuščati, da se ta dva potem, ko sta dobila otroke ali otroke, razdružita brez preskrbe otrok. V tem leži bistvo problema. Po § 181 Np. sodišče ne odreja zneska alimentacije, ako nezakonski oče v zadostni meri prostovoljno vrši svoje dolžnosti ali pa, kadar je po njegovih razmerah popolnoma izključeno, da bi mogel kaj prispevati za preskrbo deteta. Prvi primer nastopi, če živita neporočenca v gospodarski skupnosti, kar bo moralo sodišče ugotoviti pač po svojem prostem preudarku. Toda „držal“ pa bo ta primer le, dokler živita neporočena druga v lepi slogi! Kaj pa, če se razmerje razdere, če nezakonski oče zapusti skupno gospodarstvo in opusti skrb za vzdrževanje nezakonske dece?

V Avstriji imajo zakon z dne 4. februarja 1925., po katerem zadene kazen strogega zavora od 1 tedna do 6 mesecev tistega, ki s hudo kršitvijo svoje dolžnosti, da preživlja preskrbne upravičence, izpostavi le-te bedi ali zanemarjanju. Če je prišla pomoč tem upravičencem od tuje strani, s katero storilec ni mogel računati, to ne izključuje kazno-

vanja. Hudo kršitev pomeni tam tudi, če zavezanec namenoma noče prevzeti pridobitne zaposlitve. Kdor daje zavezancu prehrano, da mu ni treba delati, jamči kot porok in plačnik v tisti dobi, ko vzdržuje zavezanca, za preživninske zahtevke. Če živi zavezanec v hišni skupnosti ali obratu staršev in opravlja tu stalno posle, velja za zarubljivo tolikšna odmena, kolikršna se oceni za take posle po krajevnih razmerah.

Pri nas imamo le določbo § 294 Kz., o kateri smo malo prej govorili (VI., c., 2), ki se pa ne tiče posebne alimentacijske, ampak splošne vzgojevalne dolžnosti, a ta se vprav nezakonskemu očetu sama po sebi ne da naprtiti. Iz svoje prakse iz časa pred svetovno vojsko vemo, da so moški, ki so živeli neporočeni v divjem zakonu v industrijskih predmestjih Gradca in imeli že kopico otrok, mnogokrat opustili dotlejšnje mirno sožitje s svojo družino in se preselili v drug industrijski okoliš, včasih celo v tujo državo. Sodišče pa je imelo skrb, da je poizvedelo za kraj nove zaposlitve in da se je alimentacija izterjala in eksekvirala. Med tem pa je seveda bivša rodbina trpela in hirala. Mnogokrat je bil vzrok, da je prejšnji „oče“ pobegnil, ker je spoznal mlajšo, prikupnejšo žensko, ki se mu je pridružila namesto prejšnje, telesno in duševno izgarane matere njegovih otrok.

Težko je reči, koliko se takšne skrajno nevšečne kršitve naravnih posledic porajanja nezakonskih otrok v razmerju neporočenih življenskih drugov dogajajo tudi v naši državi. Statistike nimamo. Ipak smo prepričani, da pride tudi pri nas do takšnih primerov, sicer sporadično, pa vendar. Tudi ti primeri so vse obsodbe vredni in država bi morala že zbog mogočnosti, da se ponavljajo, preventivno skrbeti za sankcije, ki naj zadenejo brezvestne očete nezakonskih otrok, če naklepoma opuste skrbeti za njih preživljanje. To bi bilo v skladu s predpisom septembrske ustave, da stoji deca pod državno zaščito. Tu naj bi se ustanovil prestopek po avstrijskem vzorcu. Za prvo pa naj vsaj bodoči zakon o prekrških že poskrbi, da se kaznuje brezvestnost nezakonskih očetov glede preživljanja njihovih otrok.

Po drugi strani pa ima država tudi dolžnost, kar najbolj pomagati, da se ne širi razvada sožitja v razmerju neporočenosti.

Zavedamo se popolnoma, da se v tem pogledu z zabranjevanjem omenjene razvade pod sankcijo kazni, bodisi po kazenskem zakoniku, bodisi po političnih predpisih, ne bi dalo prav nič doseči. Pozabiti ne smemo, da so v mnogih

primerih samo zakoniti bračni zadržki n. pr. z drugo žensko prej sklenjeni brak, vzrok, da živita mož in žena neporočena in da včasih komaj čakata, da zadržek odpade in se poročita. Razširitev očuvalne odredbe izгона neporočenih življenskih drugov, kot je to danes dopustno, bi pa tudi ne pomagala. To kaže vsakdanje življenje.

Vlada je hotela s projektom zakona o prekrških iz l. 1927. uvesti kazen za življenje v divjem zakonu. Tu je bilo predlagano, da se mož in žena, ki živita brez poroke na javno pohujšanje, pa se na opomin policijskega ali občinskega oblastva ne razideta, kaznujeta z zaporom do 15 dni ali v denarju do 450 Din. Ako se pa po izrečenem opominu ne razdružita, zadene ju kazen 50 dni zapora.

V letu 1934. je vlada sklicala komisijo, ki je projekt, kakor je bil prenovljen, preredigirala. Tudi v tem drugem projektu je ostala določba o kaznivosti življenja v divjem zakonu po navedenem opominu, le kazen je bila manjša. Druga, nova misel pa je bila, da se smeta mož in žena v primeru povratka „proterati“. Ta drugi del določbe je, kolikor se tiče izгона iz domovinske občine, očitvidno v nasprotju z ustavo. Kajti izgon iz domače občine se brez obsodbe rednega sodišča ne sme nikdar izvršiti, ali zakon o prekrških še ne daje kompetence za sojenjé prekrškov rednim sodiščem, ampak upravnim oblastvom. V komisiji je bilo z večino glasov (Čubinski, Frank in pisec teh vrst) sklenjeno, da naj se ves ta paragraf tudi kot nesmotrn briše. Kakšno stališče zastopa vlada v tem pogledu danes, ne vem. Težišče problema tiči v tem, da bi morala država, izvršujoč zaščito institucije braka po smislu čl. 21 septembrske ustave pospeševati sklepanje pravih brakov, s čimer bi se seveda znižalo število nepravih skupnosti sožitja dveh oseb brez poroke.

Za tiste primere, kjer med imovitejšo gospodo višjih slojev sledi prvemu in pravemu braku drugi neprav, ker je bil prvi zgrešen in docela nesrečen, ne bo treba državi ničesar ukreniti, razen če bi se vršilo n. pr. pri državnih uradnikih javno pohujšanje. Tu bi bila disciplinska kazen na mestu. Če pa te primere odmislimo, ostane med pripadniki neimovitih slojev, skoraj bi mogli trditi, vsaj 90% takih nepravih ali „divjih zakonov“, ki so se ustanovili zbog gospodarskih neprilik. Možu prija mnogo bolj tako razmerje; pravega zakona se brani. Žena pa, ki je iz spolnega razmerja, začetega morda le mimogrede, postala noseča ali že mati, se zadovolji, zaupajoč v poštenost svojega druga, vsaj s tem, da dobi kolikor toliko varen kotiček za bodočnost

sebe in svojega deteta. Švedski prof. Lindborg (Upsala) je rekel, da so mesta pasti, ki privlačujejo nosilce dobrih dednih lastnosti, kjer pa se dedna svojskost v malo rodih pokonča. Gospodarske nepravilike, izžemanje delavcev v tovarnah, so pač temu vzrok.

Tu je treba, da država vmes poseže, toda nikakor ne z odioznimi policijskimi opomini radi razdružitve. Ona naj daje pobude, da se ustanové pravi zakoni navzlic gospodarskim težavam med različnimi sloji. Naj še enkrat citiramo Josefa Ungérja, ki je v zadnjem poglavju svoje knjige, naslovljenem *Socialismus und Kommunismus* rekel, da se da sta najti sreča in mir za človeški rod samo, če se uvede ljubezen kot višja duhovna enota v brak; dalje, da prinese prerojenje svetá, — ne oskrumba in uničba braka in rodbine, — ampak „die Erfassung ihrer sittlichen Bedeutung, die Achtung und Heilighaltung der ehelichen und Familienbände“. Opozarjamo, da smo tudi mi enako tolmačili pravi smisel čl. 21 veljajoče ustave glede institucije braka in rodbine. Pa se vprašamo, kaj je v tem pogledu opravila naša država?

Preden na to vprašanje odgovorimo, naj se ozremo po tujih vzorcih. Nismo navdušeni za ideologijo nacionalnega socializma v Nemčiji, zlasti ne v kazenskem pravu, pa vendar mislimo, da ima v marsikakšnem pogledu prav. Tako se nam zdi, da je zadela Nemčija pravo, ko je v „Zehn Gebote für die Gattenwahl“ v drugi točki izdala parolo: „Du sollst, wenn Du erbggesund bist, nicht ehelos bleiben“. Prav v tem duhu je izdala Nemčija zakon z dne 2. junija 1933., ki je uvedel nov državni davek kot pomoč za ustanovitev pravih brakov. Vse samske osebe, ki so stare izpod 55 let, pa imajo 65 mark mesečnih dohodkov, plačujejo od 2% do 5% od svojih dohodkov davka. Iz tega dobé po zakonu z dne 20. junija 1933. osebe, ki hočejo skleniti zakon, posojilo do 1000 mark, če je bila bodoča soproga v času od 1. junija 1931. do 31. maja 1933. najmanj 6 mesecev v državi zaposlena kot delavka in če se zaveže, da to zaposlitev opusti in se nove ne poprime, dokler dobiva njen soprog več ko 125 mark mesečnega zaslužka, a posojilo še ni vrnjeno. Posojilo je brezobrestno, služi naj nakupu pohištva. Vrača se v obrokih po 1% na mesec, vendar se ne daje v gotovini, ampak zarocenca prejmeta bone za nakup pohištva. Druga naša soseda, Italija, pa je navzlic svojim ogromnim izdatkom v vojni z Abesinijo vstavila letos v proračun znesek 41 milijonov lir za pospeševanje sklepanja zakonov in vzdrževanje zakonske dece državnih uslužbencev.

Na nasprotni strani imamo pa Sovjetsko Rusijo, ki s svojim boljševizmom izpodjeda korenike pravega braka in ruši institucijo rodbine. Posledice so zlasti za deco žalostne: Izgubljeno je torišče in žarišče za njeno pravo vzgojo! Le v pogledu alimentacije otrok se je zakonodaja Sovjetske Rusije že nekoliko streznila...

To sta torej dva nasprotna pola. Boljševizem podira, solidarizem, naj se imenuje nacionalni socializem ali pa fašizem, pa pospešuje kar največ mogoče brak, rodbino, deco. Mi smo na sredi med njima, imamo v sedaj veljajoči ustavi iste načelne smernice kot solidarizem. Vsa naša narodna pravna zgodovina kaže, kakor smo uvodoma razlagali, da stoji slovenski kmečki narod neomajno na stališču, da se morata brak in rodbina spoštovati, divji ali koruzni zakon pa kot pohujšljiv zatirati. Tudi hrvatski in srbski kmet kažeta isto miselnost. Naša zakonodaja je sicer nekaj storila glede zavarovanja neporočenih življenskih družic in nezakonske dece, pa še to ne po enotnih vidikih. To je sicer gotovo razveseljiv moment raz obče človeško stališče. Toda vprav to ni vplivalo v smislu pospeševanja pravih zakonskih zvez, ampak morda celo nasprotno. Inače pa se ni zganila, da bi sprožila kakšno dalekosežnejšo akcijo v smislu čl. 21 septembrske ustave, dasi je bil z uredbo z dne 5. februarja 1919. osnovan pri ministrstvu socialne politike „državni oddelek za zaščito dece“, kar se je z uredbo z dne 27. junija 1929. razširilo na „odsek za zaščito mater in dece“. Obdavčenje neoženjenih oseb, olajšave pri davkih za osebe, ki imajo 9 ali več otrok, ni pomenilo za pobijanje divjih zakonov prav nič (zak. z dne 15. dec. 1930., odn. z dne 25. marca 1932.). Nasprotno, najnovejša ukinitiv doklad za soprogo bo samo odvrčala od porok državnih uslužbencev.

Jasno je, da gre pri ustanovitvi nepravega zakona precejšnja vloga izvestni predispoziciji za življenje mimo in preko verskih predpisov, zlasti velja to na strani ženske osebe, ki se mora zavedati, da tvega kot življenska družica tudi materinstvo. Tista predispozicija se ne ujema prav z moralnim čustvovanjem naših povprečnih jugoslovanskih deklet, zlasti ne slovenskih. V vsej naši državi pa nimamo zavoda za ogroženo in padlo žensko mladež. Pač pa se nam tak zavod sedaj obeta vprav v Sloveniji. Ljubljanski škof je dal Društvu za varstvo deklet na razpolago grad Brdce pri Mozirju. V banovinskem proračunu za l. 1935/36. je postavka 50.000 Din za opremo zavoda v Brdcah. V novem zavodu naj bi našla zatočišče dekleta, ki so iz lahkomišljenosti zašla s prave poti in pa tista, ki so zbog domačih ali sploš-

nih življenskih razmer v resni nevarnosti moralnega propada. Če bodo ta dekleta dobila tu usposobljenost za življenski boj in smisel za pridobitno delo, ne bodo klecala v skušnjavi, ne bodo se zadovoljila z nadaljnjo življenjsko potjo v divjem zakonu.

Kakor se vidi, se je občutila potreba po obvarovanju moralnosti deklet v stalnem spolnem razmerju z moškimi najprej v Sloveniji. *Exempla trahunt*. Toda to je zelo majhen del tistega problema, ki bi ga hoteli rešiti v pogledu zakonodajne politike. Jedro problema je in ostane, da se spravi celokupni pravni red v sklad z osnovno zahtevo, da se pospešuje zdrav rod v posvečevanju in spoštovanju rodbinskega življenja v pravem braku; kajti to in samo to bo tudi blagodejno vplivalo na pravilno vzgojo dece in mladine sploh. Tega pa nam je v današnjih časih in prilikah prav zares potreba.

Preklic predloga (§ 85 Kz.) in umik zasebne tožbe.

Priv. doc. dr. Avgust Munda.

(Konec.)

K 4) Kakor smo že omenili, poda upravičenec (§ 6, osmi odst. Kp.) le en pogoj za pregon, ne more pa vplivati na to, kako se pregon izvede. Ker se mora preganjati dejanje v celoti, se morajo preganjati tudi vsi sokrivci dejanja.⁸⁸ Nedeljivost predloga (zasebne tožbe) in preklica predloga (zasebne tožbe) v smislu §§ 88 in 89 Kz. je torej le zakonita posledica nedeljivosti kazenske tožbe (pregona). Če torej prekliče upravičenec predlog (zasebno tožbo) glede enega udeleženca (to je: storilca, sotorilca, nasnovalca, pomoč-

⁸⁸ Če je več udeležencev, se začne trimesečni rok (§§ 85, 86 Kz.) glede vseh udeležencev, ko zve oškodovanec za osebo enega storilca; predmet predloga je namreč „kaznivo dejanje“, ne pa storilec, trimesečni rok se začne torej tudi proti onim udeležencem, ki oškodovancu takrat še niso bili znani (Olshausen § 65—2, Liszt § 45, Finger I—202, o. s. k. z. 1910—281. Drugega mnenja je Binding (Hdb. I—639), ki pravi da se začne trimesečni rok, ko je prejel oškodovani poslednje obvestilo o udeležencu; enako: Allfeld 195. Tretje mnenje, ki pa je glede na načelo nedeljivosti očitno zgrešeno, pravi, da je računati trimesečni rok za vsakega udeleženca posebej. Seveda pa je računati trimesečni rok šele od takrat, ko izve oškodovani za „storilca“; ne zadostuje, da zazna za nasnovalca ali pomagača.

Prvi dan trimesečnega roka pa je dan, ki sledi dnevu zaznatja (§§ 85, 86 Kz.: ... „od dne, ko ...“).

nika), se ustavi kazenski postopek glede vseh⁸⁹ (§ 89, drugi odst. Kz.); to velja tudi tedaj, če upravičenec izrečno omeji preklic le na enega udeleženca; če pa izreče to omejitev kot pogoj za preklic, je preklic glede na določbo o nedeljivosti preklica neveljaven.⁹⁰ Določba o nedeljivosti preklica predloga (zasebne tožbe) velja seveda le tedaj, če je dotična oseba res sodelovala⁹¹ pri kaznivem dejanju. Če je torej kazenski postopek podal, da je ena izmed obdolženih oseb nedolžna, sme upravičenec (zasebni tožilec) glede te osebe preklicati predlog (zasebno tožbo); ta preklic seveda ne učinkuje, da se ustavi postopanje ali zavrne obtožba tudi glede ostalih udeležencev. Prav tako sme zasebni tožilec vložiti obtožnico le proti onim udeležencem, glede katerih je postopek podal, da so res zagrešili kaznivo dejanje. Z določbo o nedeljivosti preklica predloga hoče namreč zakon zgolj preprečiti, da bi upravičenec (zasebni tožilec) samovoljno enega udeleženca preganjal, drugemu pa prizanesel.⁹² Če pa prekličje upravičenec (zasebni tožilec) predlog (zasebno tožbo) zaradi tega, ker pogrešno misli, da je dotični udeleženec nedolžen, učinkuje preklic glede vseh, ker motiv za preklic ni upošteven.⁹³

Iz načela nedeljivosti predloga (§ 89, drugi odst. Kz.) izhaja dalje: Če se je proti „enemu“ udeležencu glavna razprava že pričela (§ 89 Kz., § 248 Kp.), ni moči več preklicati predloga proti ostalim udeležencem; če pa je preklical upravičenec v prejšnjem postopku predlog glede „enega“ ude-

⁸⁹ Ne pa glede na prikrivača, ker se delovanje prikrivača pričena šele potem, ko je storilec izvršil kaznivo dejanje (odločba St. sedm. odd. B. z dne 15. maja 1951, Kre 59/51—6—SP, 202); nemški k. z. (§ 65) izrečno odreja, da velja nedeljivost tudi za „prikrivača“, Begünstigung po § 257 n. k. z. govori o stvarnem in osebnem prikrivanju.

⁹⁰ Allfeld 204, 233, Olshausen § 61—45a.

⁹¹ Olshausen § 64—16, Urošević 171, Dr. Schwarz: Kako treba, da se tumači i primenjuje odredba § 89 Kz. Mjesečnik 1956—6.

⁹² Nedeljivost predloga je v interesu pravičnosti, „da se onemogočijo zlorabe; upravičenec utegne prizanesti storilcu, ki mu da nagrado, to bi pa pomenilo, stavljati bogate v boljši polražaj od siromašnih“ (Motivi s. k. z. 1910—282). Stari avstrijski in srbski k. z. ne poznata nedeljivosti predloga in zasebne tožbe; pač pa nemški k. z. (§ 63) in osnutek n. k. z. 1909 (motivi 277), deloma tudi norveški k. z. O. n. k. z. 1909 (128) odreja nedeljivost le glede odobritve (skupni pojem za odobritev in predlog), ne pa za zasebno tožbo; prav tako o. čeh. k. z. Deljivost glede zasebne tožbe utemeljuje osnutek s tem, „da ni umestno siliti zasebnega tožilca, naj nadaljuje postopek, če je n. pr. eden izmed udeležencev dal zadoščenec (motivi 54) ali če je eden izmed storilcev sorodnik (Urošević 170).

⁹³ Olshausen § 64—16.

leženca, se ne more uvesti nov postopek proti drugemu udeležencu.⁹⁴

Če se udeležé iste tatvine svojci, označeni v §§ 324, 325 Kz. in tuje osebe, velja nedeljivost (§ 89 Kz.) seveda le glede svojcev ne pa glede tujih oseb. Če torej umakne zasebni tožilec obtožbo zoper svojce, se postopek zoper druge osebe kljub temu nadaljuje, ker velja za te oficialna, to je nepogojna javna obtožba.

Poudariti je, da velja nedeljivost predloga (zasebne tožbe) in preklica predloga (zasebne tožbe) le za isto kaznivo dejanje, torej le za primer objektivne koneksitete (§ 21 Kp.). Nedeljivost torej ne velja za osebe, ki so započele samostojna kazniva dejanja; n. pr. nekdo je zagrešil žalitev, koj nato je zagrešila še druga oseba žalitev iste vsebine, ali pri istem članku sta sodelovala dva pisca, ki sta započela vsak zase različne žalitve.⁹⁵

IX. Procesualne posledice preklica predloga in umika zasebne tožbe.

Če prekličé oškodovanec predlog v pripravljalnem postopku, pošlje preiskovalni sodnik ali sresko sodišče spise državnemu tožilstvu. Če so bile uvedene poizvedbe, vrne državni tožilec spise preiskovalnemu sodišču ali sreskemu sodišču s pripombo, da ni osnove za kazenski pregon (§ 96 Kp.), v primeru preiskave pa poda ustavitveno izjavo pri preiskovalnem sodniku (§ 108, prvi odst. Kp.). Preiskovalni (sreski) sodnik torej ne sme brez ustavitvene izjave državnega tožilca ustaviti kazenskega postopka, ker mu zakon (§§ 96, 108 Kp.) ne daje te pravice. Res je, da bo državni tožilec v tem primeru skoro vedno podal ustavitveno izjavo; mogoče pa je tudi nasprotno, če je n. pr. preklic nejasen ali če pri več udeležencih ni jasno, ali gre za istovetnost dejanja itd. Pač pa sme seveda senat okrožnega sodišča in apelacijsko sodišče ustaviti kazenski postopek, tudi če državni tožilec ne poda ustavitvene izjave (§ 108, drugi odst. Kp.). V stvareh, o katerih sodi sresko sodišče (§ 9, štev. 1 Kp.), sme tudi sreski sodnik ustaviti postopek, ako je „upravičenec umaknil zahtevke za pregon“ (§ 379, prvi odst. Kp.). Apelacijsko sodišče pa odloča, ko rešuje ugovor proti obtožnici, da „se obtožnica ne dopušča in kazensko postopanje ustavi,“ ako ni predloga za kazenski pregon, torej tudi, če se izkaže, da je oškodovanec preklical predlog (§ 208, štev. 3 Kp.). Če prekličé oško-

⁹⁴ Olshausen § 64—17, Binding, Hdb. I.—636.

⁹⁵ Olshausen § 63—1, 5.

dovanec predlog po otvoritvi zasedanja (§ 236, prvi odst. Kp.), a pred začetkom razprave (§ 248, prvi odst. Kp.), se kazenski postopek ustavi z rešitvijo senata (219 Kp.); če pa prekliče oškodovanec predlog med glavno razpravo, se postopanje kljub temu nadaljuje, ker je preklic zakasnel in neupoštevten (§ 89, prvi odst. Kz.). V primeru preklica predloga plača oškodovanec stroške kazenskega postopka in potrebne izdatke za obdolženčevo obrano in zastopstvo, kolikor ni obdolženi sam izjavil, da jih bo plačal (§ 311, št. 3 Kp.).^{95a}

^{95a} Sporno je vprašanje, ali plača oškodovanec, ki je umaknil predlog (§ 311, odst. 2, št. 3 Kp.), tudi povprečnino. Po § 314 Kp. plačajo stroške kazenskega postopka stranke ali osebe (zakon — § 314 Kp., — ki govori v uvodnem stavku le o „stranki“, je netočen, ker osebe, navedene v § 311, št. 3, 4 niso stranke, pa so vendar dolžne povrniti stroške kazenskega postopka), ki so navedene v § 310 do 313. Po določbi § 314, odst. 1, št. 1 pa spada k stroškom kazenskega postopka tudi povprečnina (314a Kp.) kot del onih stroškov kazenskega postopka, ki v točkah 2—5 § 314 niso posebej navedeni. Zakon misli tu n. pr. na osebne prejemke pravosodnih nameščencev, na materialne izdatke za pravosodno upravo, razsvetljavo, vzdrževanje poslopij, pisarniške potreščine itd. Zaradi tega plačajo vse osebe, ki so dolžne plačati stroške kazenskega postopka, tudi povprečnino. To splošno načelo zakona je izraženo v § 314 Kp. Kljub tej splošni (!) določbi pa poudarja zakon še posebej (!) v določbi § 311, odst. 2, št. 2, da plača povprečnino tudi zasebni in subsidiarni tožilec, ki je obtožbo umaknil. Določba § 311, št. 2 o plačilu povprečnine se da tolmačiti na dva načina. Razloguje se lahko tako: Zakon navaja v določbi § 311, št. 2, da plača zasebni ali subsidiarni tožilec povprečnino. Ker ne navaja zakon te dolžnosti plačevanja tudi v določbah § 311, št. 3 in 4, izhajajo iz tega, da se dolžnost plačevanja povprečnine ne tiče oseb, navedenih v § 312, št. 3 in 4 (glej Pravosudje 1936 št. 1). Razloguje se pa lahko tudi tako: Zakon odreja splošno načelo, da plačajo povprečnino vse osebe, ki so po določbah kazenskega postopka, to je po odredbah § 310—312 dolžne povrniti stroške kazenskega postopka. Po tem splošnem načelu plačajo torej povprečnino tudi vse osebe, navedene v § 312, št. 1 do 4. Dostavek novele v št. 2 § 312, ki se glasi: „... kakor tudi povprečnino iz § 314a“ je torej odveč in nepotreben, ker ne pove nič novega, marveč poudarja le nanovo načelo, izraženo že uvodoma v § 314. To ni edini primer, ko odreja kazenski postopnik splošno načelo, nato pa še posebej v nekih specialnih primerih nekako instruktivno ponovi dotično splošno načelo. Tako določa n. pr. kazenski postopnik v § 328, da je zoper vse rešitve in naredbe dopustna pritožba, kolikor jo zakon izrečno ne izključuje. Vkljub tej splošni odredbi pa določa zakon tudi v drugih določbah n. pr. v § 108, odst. 5, 185, odst. 5 še posebej, da je v teh primerih pritožba dopustna. Glede na splošno določbo § 328 pa je pritožba seveda (o tem nihče ne dvomi) dopustna tudi v vseh drugih primerih. Isto razlogovanje se da torej glede plačanja povprečnine uporabiti tudi za določbe § 312, št. 3, 4.

Zdi se mi, da je drugi način razlogovanja primernejši. Umesten je v formalnem pogledu, v materialnem pogledu pa je primeren že iz vidika vrednotenja oseb, navedenih v § 311, št. 1—4. Zakaj naj bi bila oseba, ki je umaknila predlog ali ki je hote ali iz skrajne malomarnosti vložila neresnično prijavo, oproščena povprečnine, ko jo mora plačati zasebni tožilec, ki je umaknil obtožbo? Tako v bistvu tudi odl. st. sedm. B z dne 9. junija 1936, Ksc 111/36.

Prav to velja, če umakne zasebni tožilec zasebno obtožbo; v tem primeru ustavi preiskovalni (sreski) sodnik⁹⁶ postopek po §§ 96, prvi odst., 108, prvi odst. To velja tudi za fiktivni umik zasebne tožbe (§ 51, drugi odst. Kp.). Če se uveri apelacijsko sodišče, ko rešuje ugovor zopet obtožnico, da je zasebni tožilec že prej umaknil zasebno tožbo, ustavi postopek po § 208, šte. 3 Kp.; to pa seveda le tedaj, če je umik sporen: če se je n. pr. zasebni tožilec z obdolžencem poravnal, nato pa kljub temu podal tožbo. Če pa umakne zasebni tožilec tožbo potem, ko je vložil obtožnico, vrne apelacijsko sodišče spise okrožnemu sodišču, ki ustavi kazenski postopek po §§ 96, 108, prvi odst. Kp.; o tem smo že po drobno govorili (VII.). Če umakne zasebni tožilec obtožbo pri glavni razpravi, jo zavrne (dasi je že umaknjena!)⁹⁷ sodišče s sodbo (§ 276 Kp.)

Če ustavi sodišče kazenski postopek, izreče po določbi §§ 309, prvi odst., 311, šte. 2 Kp., da plača zasebni tožilec stroške postopka, takse in nujne izdatke, ki jih je imel obdolženec radi obrane in zastopstva;⁹⁸ če je bilo več zasebnih tožilcev, plačajo te stroške solidarno, ako sodišče po okolišnih ne odredi drugače.

Posledica preklica predloga je ta, da predloga zaradi istega dejanja ni moči ponoviti;⁹⁹ prav to velja tudi za umik zasebne tožbe. Zasebnemu tožilcu, ki je umaknil tožbo, se ne more dovoliti niti obnova kazenskega postopka (§ 361 drugi odst. Kp.); to pa deloma ne velja za fiktivni umik zasebne tožbe. Če je namreč kazenski postopek ustavljen zato, ker 1.) zasebni tožilec ni v določenem roku¹⁰⁰ vložil obtožnice¹⁰¹ ali ker 2.) ni prišel na glavno razpravo, a dokaže, da so ga zadržale nepremagljive zapreke, mu sme sodišče dovoliti obnovo postopka, ako to zahteva v 3 dneh, odkar je

⁹⁶ Določba § 96, drugi odst. Kp. velja le za primer, če ustavi senat postopek proti volji zasebnega tožilca.

⁹⁷ S tem hoče zakon poudariti, da gre tu zgolj za procesno sodbo, ne pa za oprostilno sodbo, torej ne za sodbo o stvari sami (§ 280 Kp.).

⁹⁸ Tudi tedaj, če je zastopal zasebnega tožilca državni tožilec (§ 51, tretji odst. Kp.).

⁹⁹ § 359 šte. 1 Kp. velja za primer, da predloga sploh ni bilo, ne velja pa za primer, če je bil predlog preklican.

¹⁰⁰ §§ 51 drugi odst., 95, četrti odst., 109, tretji odst., 206, drugi odst., 284, tretji odst. Kp.

¹⁰¹ Ali ker ni predlagal nadaljevanja poizvedb. Če preiskovalni sodnik ne sprejme tega predloga, predloži spise kazenskemu senatu (§§ 101, 109, četrti odst. Kp.). Če meni senat, da so poizvedbe končane, zavrne nadaljne dokazne predloge zasebnega tožilca in ga pozove, naj v 8 dneh predloži obtožnico. Po tem pozivu zasebni tožilec ne more več predlagati poizvedb, temveč mora vložiti obtožnico; če je ne vloži, se postopek ustavi (§ 109, tretji odst. Kp.).

zapreka prenehala in ako vloži v prvem primeru obenem obtožnico.

Lahko se pripeti, da vloži zasebno tožbo tožilec, ki ni legitimiran, n. pr. tak, ki se ga žalitev ne tiče. Če umakne tak zasebni tožilec obtožbo, sme upravičeni zasebni tožilec: to je oni, ki se ga žalitev tiče, še vedno vložiti obtožbo; res judicata (§ 361, drugi odst. prvi stavek Kp.) velja v tem primeru seveda le za onega, ki je umaknil tožbo. Če je sodišče zbog tega umika postopek ustavilo ali zavrnilo obtožbo, je izdalo s tem le odločbo formalnoppravne narave,¹⁰² ne pa odločbo o stvari. Drug, t. j. „pravi“ zasebni tožilec¹⁰³ sme torej po določbi § 359, šte. 1, k. p. brez formalne obnove nadaljevati postopek.

Če je z enim kaznivim dejanjem oškodovanih več oseb, se nadaljuje kazenski postopek tako dolgo, dokler ni zadnji izmed njih preklical predloga ali zasebne tožbe; o tem smo že podrobneje govorili (IV, IX. 3.).

Oglejmo si sedaj še procesualne posledice nedeljivosti preklica predloga (zasebne tožbe), kolikor o njih še nismo govorili (IX., 4.). Po določbi § 88 Kz. mora državni tožilec po legalitetnem načelu uvesti kazenski postopek zoper vse udeležence, tudi če je podan predlog le glede enega udeleženca; če tega ne stori, ne preostaja nič drugega kakor pritožba na višje oblastvo (višje državno tožilstvo).¹⁰⁴ Okrožno sodi-

¹⁰² Ustavitev ali zavrnitev obtožbe zaradi procesne ovire (neobstoj obtožbe), ki se da odstraniti s tem, da vloži „upravičeni“ tožilec tožbo.

¹⁰³ Prav to velja, če je isto kaznivo dejanje spočetka preganjal državni tožilec in je bil postopek ustavljen, ker državni tožilec ni bil upravičen preganjati dejanje. Sodna praksa (odločbi avstr. kas. sodišča 1039, 1501) in slovstvo (Lohsing 718, Markovič 624) odrekata državnemu tožilcu pravico, preganjati kaznivo dejanje, ako je bil postopek ustavljen, ker zasebni tožilec ni bil legitimiran za obtožbo. Napaka dosedanje prakse je v tem, da prezre, da z zavrnitvijo zasebne tožbe ne more biti konsumirana javna obtožba. Pogoji za res judicata so: 1) inozemska sodna odločba, 2) istovetnost dejanja in 3) istovetnost strank: to je obdolženca in tožilca (Loewe 415). Kjer ni istovetnosti strank, ne more obveljati načelo ne bis in idem. Državni tožilec sme torej preganjati kaznivo dejanje v pravcu § 302 Kz., dasi je zasebni tožilec glede tega kaznivega dejanja pomotno vložil zasebno tožbo in jo nato umaknil. Določbo § 359, šte. 1, Kp. je torej tolmačiti tako, da hoče zakon z besedami, „ker ni bilo zahtevka upravičenega zasebnega tožilca“ zgolj poudariti, da sme pravi zasebni tožilec (to je oni, ki se ga dejanje tiče) tudi tedaj predlagati kazenski pregon, če je bil postopek, ki ga je pomotoma uvedel nepravi zasebni tožilec (to je oni, ki ni bil prizadet po kaznivem dejanju) ustavljen. Če pa sme drug „zasebni“ tožilec nadaljevati pregon brez formalne obnove, sme to tem bolj storiti „javni“ tožilec.

¹⁰⁴ Olshausen § 65—4a, Allfeld 204.

šče torej ne more odkloniti¹⁰⁵ predloga državnega tožilca, da se uvedi preiskava (§ 98, četrti odst., Kp.), če se tiče njegov predlog le nekaterih udeležencev, ker je preiskavo uvedsti, če je določena oseba sumljiva določenega kaznivega dejanja (§ 97 tretji odst. Kp.). Prav tako ne more predsednik senata (sodnik poedinec) odkloniti razpis glavne razprave, če je postala obtožnica tožilca pravnomočna (§ 212, prvi odst., Kp.), dasi je vložena le glede nekaterih udeležencev.¹⁰⁶ Če pa je vložil zasebni tožilec obtožnico zgolj proti nekaterim udeležencem, se kazenski postopek ustavi glede vseh (§ 89, drugi odst. Kz. §§ 96, 108, prvi odst. Kp.), ker je smatrati, da se je pregonu glede ostalih odpovedal; to velja seveda le tedaj, če zasebni tožilec ni vložil obtožnice proti „dejanskim“ udeležencem, zakon ga seveda ne sili vlagati obtožnice proti osebam, glede katerih se je izkazalo, da so nedolžne.

Kakor že omenjeno, učinkuje umik predloga prav tako kakor da predloga že s početka ne bi bilo. Če se pa je postopek pomotoma uvedel, dasi ni bilo predloga, sme oškodovanec podati predlog tudi v poznejšem stadiju postopka, če ni med tem potekel trimesečni rok § 85 Kz.;¹⁰⁷ saj se sme nadaljevati kazenski postopek celo kljub ustavitvi ali kljub zavrnitvi obtožbe, če je bil postopek ustavljen, ali če je bila obtožba zavrjnena zgolj iz razloga, ker ni bilo predpisanega predloga (§ 359, odst. 1 Kp.)¹⁰⁸

Predlog je le procesni pogoj, ne pa del dejanskega stanja; radi tega ne velja načelo ustnosti dokaznega postopka pri glavni razpravi, če je treba ugotoviti, ali je predlog podan. Tudi ni potrebno, da se predlog prečita pri glavni razpravi, pač pa je to priporočati, ker ima obtoženec pravico izvedeti, ali so podani vsi pogoji za kazenski pregon. V sodbi pa je treba le tedaj podrobno ugotoviti, da je predlog podan, če se to zanika; razume se pa, da mora sodišče uradoma preizkusiti, ali je predlog podan, ali je pravočasen, ali je oškodovanec upravičen ga podati ali ga je pravilno umaknil. Revizijsko (prizivno) sodišče pa mora preizkusiti, ali je bil predlog podan.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Niti ne sme razširiti preiskavo na vse udeležence, t. j. na one, ki jih predlog drž. tožilca ne omenja.

¹⁰⁶ Loewe 429 (§ 155—3b).

¹⁰⁷ Razume se pa samo po sebi, da ni moči podati v drugi instanci predloga v namenu, da se razširi obtožba na nov predlagalni delikt po §§ 254, 266 Kp.

¹⁰⁸ Seveda, če ni med tem potekel trimesečni rok § 85 Kz.

¹⁰⁹ §§ 352, odst. 2, 408 odst. 2, 357 št. 1c Kp.

Dokler ni podan predlog, ne sme državno tožilstvo uvesti ali predlagati nobenega preiskovalnega dejanja (§ 2 Kp.),¹¹⁰ pač pa sme pozvati oškodovanca, naj se izjavi, ali „predlaga“ kazenski pregon. Tak poziv ni po zakonu zabranjen, saj oškodovancu često ni niti znano, da se preganja dejanje zgolj na predlog. Dogaja se, da uvede državno tožilstvo postopek radi dejanja, ki se kvalificira na prvi pogled kot oficialni delikt, pozneje se pa pokaže, da gre za dejanje, ki se preganja le na predlog. Da se izogne ustavitvi postopka (§§ 108, drugi odst., 208, št. 3 Kp.), je umestno, da si pribavi državni tožilec za primer take izpremembe kvalifikacije oškodovancev predlog (§ 85 Kz.), posebno če zahteva javni interes, da se dejanje preganja ali pa, če je pričakovati, da bo oškodovanec zahteval kazenski pregon.¹¹¹

X. De lege ferenda.

V splošnem pogledu je treba predvsem odgovoriti na vprašanje, ali spadajo določbe o preklicu predloga in umiku zasebne tožbe, torej določbe o omejitvi načela oficialnosti kazenskega postopka sploh v materialni kazenski zakon. Splošno je priznano, da so predlog, odobritev in zasebna tožba zgolj procesni pogoji, ne pa pogoji kaznivosti; ne sme se pa prezreti, da vplivajo tudi na materialno pravo, ker omejujejo kaznovalno pravico države.¹¹² Zaradi tega je pač umestno, da se normirajo osnovne določbe o teh ustanovah v materialnem zakonu in to tudi iz razlogov zakonodavne tehnike, ker se tičejo kaznivih dejanj, ki so navedena v posebnem delu kazenskega zakona.

V podrobnem bodi omenjeno tole:

Predmet predloga (§ 85 Kz.) je kaznivo dejanje v celoti. Če je torej z enim dejanjem oškodovanih več oseb, se uvede kazenski postopek glede dejanja v celoti, tudi če je predlagal pregon en sam oškodovanec. To je v teoriji in praksi nesporno, radi tega v tem pogledu ni treba v zakonu ničesar določiti.¹¹³ Prav tako ni treba zakonite določbe o tem, da se uvede v primeru, če je več oseb upravičenih k zasebni tožbi radi istega dejanja, za vse tožbe le en postopek, da se

¹¹⁰ Po nemškem k. p. (§§ 127, tretji odst., 130) je dopustno pripreti osumljenca, še preden je podan predlog; tudi se lahko izvedejo dokazi, ki se ne dado odlagati.

¹¹¹ Loewe 397.

¹¹² Allfeld 168, Alshausen § 61—1, Binding Hdb. I, 661, Liszt § 45—III, Finger 188, o. s. k. z. motivi 278, Dolenc k. z. 173; nasprotno: o. n. k. z. 1925, motivi 5 in o. n. k. z. 1927—235.

¹¹³ O. čeh. k. z. ima v tem pogledu podrobne določbe (§ 28).

smejo v tem primeru poznejši zasebni tožilci le pridružiti postopku, ki je že uveden, da so vsi zasebni tožilci glede vložitve in umika tožbe popolnoma neodvisni drug od drugega in da učinkuje sodba, izrečena in merito, praviloma za vsakega izmed njih; ne bilo bi pa odveč v zakonu pripomniti, da je imeti, da se je zasebni tožilec odpovedal tožbi, če odpušča storilcu kaznivo dejanje.¹¹⁴

Naš kazenski zakon določa, da velja preklic predloga ali umik zasebne tožbe za vse udeležence. Osnutek čeh. k. z. odreja nedeljivost le glede predloga,¹¹⁵ ne pa glede zasebne tožbe.¹¹⁶ Razlog za deljivost zasebne tožbe je n. pr. ta, da je dal eden izmed storilcev zadoščenje ali da je oškodovančev sorodnik; o razlogih za nedeljivost zasebne tožbe smo že govorili (VIII, 3, op. 92.). Menimo, da je treba pridržati sedanje načelo nedeljivosti tudi glede zasebne tožbe in to ne le iz teoretskih, marveč tudi iz praktičnih razlogov.

V kazenskem postopku velja načelo, da konsumira sodba vsa kazniva dejanja, ki so bila tožilcu znana do konca glavne razprave (§ 359, šte. 2 Kp.). Slično določbo ima osnutek čeh. k. z. tudi glede poravnave o zasebni tožbi. Če je namreč prišlo do poravnave, potem je moči z zasebno tožbo preganjati druga prejšnja kazniva dejanja le tedaj, če si je upravičenec pred poravnavo pridržal pravico kazenskega pregona.¹¹⁷ Taka določba je iz praktičnih razlogov zelo umestna.

Da je preklic predloga dokončen, ni treba v zakonu posebno izreči, ker je to v slovstvu¹¹⁸ splošno priznано.

Kreditne in kavcijske hipoteke.

(Maksimalne hipoteke.)

Dr. Vladimír K. Grossmann.

(Nadaljevanje.)

Če skušamo sedaj navedene primere terjatev, zavarovanih z varščino, podvesti pod 4 v zakonu navedene temeljne forme, vidimo to-le:

¹¹⁴ Tudi o vsem tem ima o. čeh. k. z. podrobne določbe (§ 29, prvi odst.).

¹¹⁵ § 28, četrti odst.

¹¹⁶ § 29, šesti odst.

¹¹⁷ § 29, tretji odst.

¹¹⁸ Binding Hdb. I, 651, o. n. k. z. 1909—279.

ad a) V primeru, da upnik kreditira obresti, t. j. ne zahteva njih plačilo vnaprej in čaka na plačilo celo nad 3 leta, lahko event. govorimo o „dovoljenem kreditu“. ^{47b} Toda če se obresti proti dogovoru ne plačujejo, če upnik vprav ne dovoli dolžniku kredita za obresti, tedaj si ne more pomagati niti s § 1333 o. d. z. da gre za „povračilo škode“ s plačilom obresti, ker po navedenem določilo so z a k o n i t e obresti odškodnina za nepravočasno vrnjeno g l a v n i c o in bi tedaj o povračilu škode ne moglo biti govora niti v kolikor gre za zavarovanje obrestnih obresti, ki niso v zakonu predvidene. Edino iz tega vidika bi bila logično opravičljiva odločba Gl. U. 8864, ⁴⁸ da nad 3 leta starih obresti ni moči zavarovati v najvišjem znesku maksimalne hipoteke, ker tak dogovor ne temelji na temeljnem razmerju v smislu 4 v zakonu taksativno naštetih vrst. Vemo pa, da se danes v okviru maksimalne hipoteke, zlasti stranske varščine, brezizjemno priznavajo tudi nad 3 leta stare obresti in tedaj praksa navedene odločbe po njeni vsebini sploh več ne priznava kot pravilne, marveč se poslužuje le nje abstraktnega izreka, ⁴⁹ ki pravi, da so causae v zakonu taksativno navedene. Causa v tem slednjem primeru zavarovanja protipogodbeno ne plačevanih obresti je tedaj različna od vseh v zakonu navedenih primerov temeljnih razmerij in bi šlo varščini svojstvo kreditne hipoteke le v primeru dogovornega neplačevanja obresti, v prej omenjenem primeru pa ne.

ad b) V tem primeru gre za povračilo škode. Upniku nastanejo z uveljavljanjem terjatve stroški, in kolikor se mu le-ti kot pravdni in izvršilni stroški ne povrnejo, bi utrpel dokončno škodo, koje plačilo si zagotovi s posebnim dogovorom, zasigura pa v okviru stranske varščine. Varščina se nam tu predstavi kot kavcijska hipoteka za zavarovanje terjatev iz naslova povračila škode.

ad c) Kadar pooblasti dolžnik svojega knjižnega upnika, da plača zanj požarno premijo proti povračilu plačanega zneska moremo govoriti o obstoju nekakega specialnega posloводства kot temeljnega razmerja.

ad č) Dogovor na povračilo stroškov izstavitve pobotnice ustvari svojevrsten obligacijskopравни zahtevk in ne vsebuje kvalitete nobenega temeljnih razmerij, naštetih v zakonu. Šlo bi tedaj za nekako inominatno kavcijsko hipoteko.

^{47b} Odl. Links, 20/8702, Gl. U. N. F. 2562.

⁴⁸ Gl. op. štv. 39 in 46.

⁴⁹ Ali pa je po vsebini ne pozna?

Prednja prikazovanja ne pokažejo samo, da je izključeno govoriti o dosledni izvedbi trditve, da so temeljna razmerja v zakonu taksativno navedena, marveč nam odgovarjajo hkratu še na novo vprašanje, ki se tiče možnosti zavarovanja raznovrstnih zahtevkov, izvirajočih iz raznovrstnih temeljnih pravnih razmerij, vse v okviru ene in iste maksimalne hipoteke. Exner je proti tej možnosti, češ da jo izključuje enotnost kavcijske hipoteke. Leipen pa jo dopušča, trdeč da ta enotnost ni nerazvezljiva. Zato n. pr. dopušča osnovanje kavcijske hipoteke na podstavi samostojnega jamčevanja iz prodaje več samostojnih objektov.

Na podlagi gorenje raziskave mnogovrstnih sestavin varščine za postranske obveznosti bi mogli dopustiti enotno maksimalno hipoteko za primeroma sledeče grupirana temeljna razmerja:

a) Kreditna hipoteka za gotovinski (posojilni) in blagovni kredit;

b) Kavcijska hipoteka za povračilo škode, nastale iz zidave nove hiše in uporabe tujega avtomobila;

c) Kavcijska hipoteka v varnost terjatev, ki utegnejo nastati iz prevzetega posloводства zastavodajalčevih dveh otrok J. J. in N. N.;

č) Kombinacija med primeri a, b, in c, kakršen primer smo spoznali vprav v primeru varščine za razne postranske pristojbine, kojih vsaka⁵⁰ temelji na posebnem pogodbenem temelju, ki ga je kot temeljno razmerje v sm. § 14/II Zzk. samostojno in različno pravno kvalificirati.

Ako je mogoče z eno maksimalno hipoteko zavarovati cel niz po pravnem temelju (causa) raznovrstnih terjatev, izvirajočih iz enotno določenega temeljnega razmerja, ni nobene ovire, da bi se tako zavarovanje ne moglo izvesti za vse terjatve, izvirajoče iz več določenih temeljnih razmerij.^{50a} Jamstvo tudi v tem slednjem primeru ne presega vpisanega najvišjega zneska in se s to rešitvijo ne oškodujejo v ničemer niti naslednji hipotekar niti zemljiški lastnik sam.

Ločiti je od tega primer substitucije enega temeljnega razmerja po drugem. Tu pač velja na eni strani načelo, da je nedopustno na mesto v listini navedenega temeljnega raz-

⁵⁰ Sc. stranska „pristojbina“, alias terjatev na obrestih, stroških itd.

^{50a} Slično misel razvija Leipen. Nasprotno temu pravi odl. avstrijskega najvišjega sodišča z dne 30. VI. 1926, R I 330/26 (N. Z., 1930/4/88), da se protivi načelu jasnosti in določnosti, če se ustanovi za 2 različni terjatvi ena enotna kavcija. Na vprašanje, koliko je utemeljen tak pomislek, se povrnemo v poglavju o uveljavljanju maksimalnih hipotek.

merja vpisati v zemljiško knjigo drugo temeljno razmerje,⁵¹ na drugi strani pa načelo, da v okviru maksimalne hipoteke najdejo zemljiškoknjžno varnost le terjatve, ki izvirajo vprav iz vpisanega temeljnega razmerja, ne pa morda take, izvirajoče iz katere druge causae, ki ni predmet te vknjižbe.^{52 53}

Bodi še omenjeno, da temeljno razmerje ni da bi moral a lo ustvariti terjatve. Kreditna hipoteka je veljavna, če je kreditni dogovor sklenjen, ne da bi bil pravno obvezan oni, ki kredit obljublja, kredit dati, odnosno upnik kredit vzeti.⁵⁴

b) Vrste maksimalnih hipotek.

Razlikovanje med kreditnimi in kavcijskimi hipotekami je bilo že obrazloženo. Te hipoteke se pojavljajo navadno kot samostojne hipoteke.

Primer nesamostojne maksimalne hipoteke smo spoznali v varščini za stranske obveznosti. Namen te varščine je, pridobiti vrstni red glavnice določenim pripadkom, ki tega vrstnega reda nimajo že po zakonu samem.

Druga vrsta nesamostojne maksimalne hipoteke je taka, ki naj krije nekriti presežek druge, navadno tudi maksimalne hipoteke.⁵⁵

Manj poznane so tzv. izvršilne maksimalne hipoteke.⁵⁶ One nastanejo na ta način, da se dosepele obresti vknjižene terjatve iztožijo in v sm. §§ 87, 88 i. r. vknjižijo. Tako vknjižene obresti uživajo po § 17 Zzk. še tri leta od dospelosti vrstni red glavnice same, v vrstnem redu izvršilne vknjižbe pa obstoji izvršilna maksimalna hipoteka. Če se te obresti tudi v bodočih treh letih ne plačajo, izgubijo vrstni red glavnice in preidejo v vrstni red izvršilne maksimalne hipoteke, katera se šele sedaj substanciira z obrestno terjatvijo. Spočetka tedaj obstoji dvojna zastavna pravica za isto obrestno terjatev, po preteku 3 let od dospelosti obresti pa prestane ta dvojna zastava. Izvršilna maksimalna hipoteka tedaj ob svojem nastanku tvori nekako okvirno zastavo za terjatev, katera te zastave sploh ne potrebuje in jo šele s potekom časa zasede oz. napolni. Iztoževanje obresti je potrebno, da ne zastarajo, vknjižba pa, da se jim s tem

⁵¹ S. Z. IX/236.

⁵² V tem smislu odl. 30. V. 1900, Links 16/6252.

⁵³ O dopustnosti prenosa maksimalne hipoteke na drugo temeljno razmerje v sm. §§ 35 in 36 tretje delne novele sledi spodaj.

⁵⁴ Exner, Bežek N. Z. 1891.

⁵⁵ Ehrenzweig.

⁵⁶ Dr. P. J. B. 1885.

zasigura določen vrstni red. Poudariti pa je z ozirom na posebni značaj te vknjižbe, da je to nekaka pávrst⁵⁷ maksimalne hipoteke.

Povsem nekaj drugega je, če gre za pravo maksimalno hipoteko, ki naj se vknjiži z izvršbo. Dopustnost take vknjižbe je osporavana,⁵⁸ češ, naslovi za maksimalno hipoteko so v zakonu taksativno naštet in je vknjižba dopustna le na podstavi listine, ki je ni dopustno nadomestiti s sodbo ter izvesti z izvršbo, slednje pa zaradi tega ne, ker je po § 7 i. r. mogoče izvrševati le tudi po obsegu določene zahtevke. Ta argumentacija je po temelju in v pogledu posledic zgrešena. Temeljno načelo je, da je moči s sodbo obsoditi vsakogar na to, kar je pravno dolžan storiti in tudi storiti zmožen. Pomislek glede § 7 i. r. pa je v toliko neutemeljen, ker se lahko v sodbi določi sam najvišji znesek zahtevane maksimalne hipoteke in zato ni podan primer nedoločnosti obsega zahtevka.⁵⁹

Izvršljive maksimalne hipoteke v sm. § 89 i. r. pojmovno ne morejo obstojati. Izvršljiva more biti le določena terjatev in kadar je kot taka zaznamovana v zemljiški knjigi, lahko govorimo tudi o izvršljivi zastavni pravici. Maksimalna hipoteka pa ne more biti izvršljiva, dokler ni identificirana z določeno (izvršljivo) terjatvijo. Čim se pa identifikacija izvede, se pretvori maksimalna hipoteka do obsega terjatve v navadno zastavno pravico.^{59a}

Omenjeno še bodi na tem mestu, da uporaba pravnega lika maksimalne hipoteke ni na mestu, kadar gre za zemljiško-knjižno zastavno zavarovanje periodičnih dajatev. Te se zavarujejo v praksi s tzv. kritno glavnico.⁶⁰ Vendar po sebi ni, da bi morali izključiti dopustnost vknjižbe maksimalne

⁵⁷ Po Pleteršniku: pávrst, fem.

⁵⁸ Odl. S. Z. V./292. Gl. op. št. 27. Nepravilnost te odločbe je v tekstu predmet kritike le v toliko, kolikor ona vsebuje abstraktna načela, ne oziraje se na konkreten dejanski stan. Odl. Gl. U. 15799 tudi izreka, da je maksimalno hipoteko dopustno vknjižiti le na podlagi listine, zato je zavarovanje stroškov izterjave priznane terjatve z maksimalno hipoteko nedopustno, ko so tudi causae v zakonu taksativno navedene, stroški pa zavarovani po § 16 zemlj. zak. Pravilna utemeljitev te konkretne odločbe bi bila v tem, da sploh ni pravnega naslova za pridobitev zastave v obliki maksimalne hipoteke.

⁵⁹ Kar se tiče primera, ali bi bilo mogoče voditi izvršbo na osnove maksimalne hipoteke, kadar v sodbi ne bi bil naveden sam najvišji njen znesek, dopolnjujoč zahtevo iz § 7 i. r. glede določnosti obsega po načelih odst. III. in IV. §-a 14 Zzk. se ta obravnava pod naslednjo točko. c.)

^{59a} Glej pod V. o uveljavljanju maksimalnih hipotek.

⁶⁰ Tako Bartsch. (Bedeckungskapital.) Slično Offenhuber.

hipoteke za zavarovanje vseh periodičnih dajatev, ki izvirajo iz določenega razmerja, osobito ko smo se postavili na stališče, da causae v zakonu niso ekskluzivno navedene. Saj imamo slično maksimalno hipoteko v primeru zavarovanja določenih obresti, ki so končno tudi dajatve, ki periodično dosepevajo v plačilo.

Razlikovanje vrst raz druge vidike nima posebne važnosti (n. pr. maksimalne hipoteke na temelju ene ali na temelju več odn. raznih pravnih razmerij; itd.).

c) Vknjižba maksimalne hipoteke in postopek.

Maksimalna hipoteka nastane z vknjižbo v zemljiški knjigi,⁶¹ ker tudi pred nastankom terjatve ne obstoji zgolj vrstni red,⁶² pri katerem se mora pravica šele vknjižiti, da sploh nastane. Ravno tako mora biti tudi dopustna predznamba maksimalne hipoteke po §§ 42 in 43 Zzk.⁶⁴ z enakim učinkom kot pri navadni hipoteki, in po § 60 Zzk. zaznamba vrstnega reda za nameravano zavarovanje izvestnega nameravanega temeljnega pravnega razmerja s hipoteko do določenega najvišjega zneska.⁶⁵

Osobito se poudarja, da za nastanek zastavne pravice ni treba niti, da že obstoji kaka terjatev, saj gre večinoma vprav za zavarovanje bodočih terjatev, niti ni treba že nastale terjatve vpisati v okviru maksimalne hipoteke (tzv. Juxta-vknjižba).⁶⁶

Najvišji znesek, ki ga sme doseči kredit ali odgovornost je lahko naveden v zastavni listini sami, če pa tam ni naveden, mora biti označen v prošnji za vpis maksimalne hipoteke. Kadar je znesek naveden v listini, se more vknjižiti tudi nižji znesek, nikakor pa ne višji, morda z navedbo višje svote v zemljiškoknjižni prošnji (§ 14/II/III Zzk).

V zaščito osebe, zoper katero se vpis izposluje, določa § 14/IV. Zzk., da sme ta v rekurznem roku zahtevati znižanje zneska, ki ga je predlagatelj označil v prošnji v primeru, ko najvišji znesek ni bil naveden v listini sami, pa prošnje tudi ni vložil lastnik zemljišča sam.⁶⁷ O tej zahtevi odloči sodišče, ki je vpis dovolilo, po tem, ko je zaslišalo stranke ter določi višino zneska „po primernem preudarku“.

⁶¹ Exner, Klang, Pfersche.

⁶² Tako Fischer-Colbrie, 1902; v nasprotnem smislu Gl. U. 8123.

⁶³ Leipen.

⁶⁴ Fischer-Colbrie, J. Bl. 1926.

⁶⁵ Exner.

⁶⁶ Leipen.

Namen zakona ni maksimirati kreditno terjatev, temveč obseg zastavne pravice in s tem zadostiti tudi specialitetnemu načelu. Ker zakon dopušča, da koristnik vknjižbe določi obseg zastavne pravice, varuje lastnika proti zlorabi te pravice s pravico ugovora. Zahtevo po znižanju najvišjega zneska je označiti kot ugovor ali oporek proti višini zneska, ne pa kot pravno sredstvo⁶⁸ ali opozoritev. Iz besedila, da se lastnik „pritoži“⁶⁹ ne sledi pritožbeni značaj te zahteve. Za to ne govori niti določba, da je zahtevo uveljavljati v rekurz nem roku. Vladni načrt avstr. zakona iz l. 1871. in tudi načrt v obliki sklepa gosposke zbornice sploh nista vsebovala omejitve, da se more ta zahteva staviti le v določenem roku. Šele v spremembah, ki jih je vlada napravila v načrtu gosposke zbornice, se pojavi omejitev uveljavljanja te zahteve na rekurzni rok, kar se utemeljuje zgolj s tem, da bi utegnilo biti škodljivo, če bi lastnik zemljišča lahko vsak čas ugovarjal višini.⁷⁰

O zahtevi odloča tisto sodišče, ki je vknjižbo dovolilo.⁷¹ To bo po Zzk. redno zemljiškoknjižno sodišče. Lahko pa je to tudi drugo sodišče, tako izvršilno sodišče v primeru, če sodba določa, da se mora dati cautio damni infecti, pa ne navaja višine zneska⁷² in se ob prvotnem izvršilnem vpisu brez zaslišanja zavezenca vzame znesek, ki ga je zahtevajoči upnik predlagal. Po avstrijski odločbi z dne 4. decembra 1923⁷³ naj bi bile dopustne kavcijske hipoteke le na podlagi listin, ki da jih sodba sploh ne more nadomestiti. Kadar je za veljavnost dogovora o ustanovitvi temeljnega pravnega razmerja in za osnovanje maksimalne hipoteke zadosten navaden konsenz, takrat se pač listina mora dati vedno nadomestiti s sodbo.⁷⁴ Ni pa tudi nobenega zadržka iz vidika § 7 i. r., ki dopušča izvršbo le pod pogojem, da je iz izvršilnega naslova razviden obseg dolgovane terjatve oz. storitve. Tu namreč posega vmes specialna določba § 14/III Zzk. ki dopušča, da upravičenec sam določi obseg zahtevka — hipoteke. Tako izvršbo je izvesti po § 350 i. r. in ta se sam sklicuje na določila Zzk. ko določa osobito v 5. odst., da nadomešča izjave, ki jih ima v smislu Zzk. dati zavezanec, izrek izvršbo dovoljujočega sodišča. V ostalem je pa sodba enakovredna tako javni kot poverjeni zasebni listini in bi

⁶⁸ Offenhuber govori o rekurzu.

⁶⁹ Nemški tekst: „hält sich beschwert“.

⁷⁰ Kaserer.

⁷¹ Leipen.

⁷² Isti.

⁷³ S. Z. V/292. Gl. tudi op. 58 in 59.

⁷⁴ Glej izvajanja pod b) o vrstah maksimalnih hipotek.

se mogel vpis maksimalne hipoteke na podlagi sodbe izdejsstvomati kot neizvršilni vpis tudi temeljem določil Zzk.

Upravičenost za vložitev prošnje se ravna po splošnih načelih zemljiškoknjižnega prava. Ugovorna pravica po § 14/IV Zzk. pristoji vsakokratnemu lastniku obremenjenega zemljišča kot osebi, zoper katero je bil tak vpis izposlovan. Če se vpis nanaša na vknjiženo terjatev, je legitimiran k ugovoru upnik z vpisom obremenjene hipoteke. S prevzemom zemljišča ali hipoteke preide tudi pravica ugovora na prevzemnika,⁷⁵ pri čemer je upoštevati vedno le knjižne upravičence. Niso upravičeni ugovarjati vpisu sledeči zastavni upniki, pa čeprav so na vprašanju višine zainteresirani, niti osebe, ki bi stale v izvestnem razmerju napram upniku maksimalne hipoteke, če niso sami knjižni upravičenci obremenjenega zemljišča oz. pravice. Slednjič ne more ugovarjati niti obvezanec (jemalec kredita, poslovodja, jamčevalec itd.), kadar je maksimalna hipoteka vknjižena na tujem (n. pr. porokovem) zemljišču.⁷⁶

Na podlagi podanega ugovora zasliši sodišče najprej stranke. Vprašljivo je, kako je postopati, če zaslišanje strank ne da zadovoljivega rezultata, tako da ostanejo še sporne činjenice. Leipen zaključuje, da dokazovanje s pričami, zvedenci in listinami po nepravdnem postopniku ni neposredno dopustno oz. uporabljivo, pač pa per analogiam, ne dopušča pa zavrnitve na pravdno pot (vkljub § 2 al. 7. Np.). V tem oziru je težko zavzeti določno stališče, ko se zakon izraža zelo pomanjkljivo, v praksi pa se ta postopek le redko izvaja. Edina odločba, ki jo je bilo mogoče zaslediti, z dne 18. januarja 1887⁷⁷ sicer ne izključuje izvedbe drugih dokazil (in concreto zvedencev), vendar poudarja v konkretnem primeru odvišnost tega dokazila, ko je osnova za odločbo glede višine že kolikor toliko izkazana, pa zakon predpisuje rešitev zgolj „po primernem preudarku“. To stališče bo pač pravilno in bo zato pritrditi, da mora sodnik vedno sam in merito odločiti, ne pa zavrniti stranke na pravdno pot. Vprašanje materialnega prava je, če lahko v danem slučaju ugovornik svojo boljšo pravico dokazuje po pravdni poti.

Ko določa višino, mora voditi sodnika načelo, da naj se upravičencu zasigurajo vse njegove eventualne terjatve, ki bi mu utegnile nastati iz določenega temeljnega razmerja. Stvar strank bo, da izložijo vse merodajne činje-

⁷⁵ Leipen.

⁷⁶ Isti.

⁷⁷ Gl. U. 11406.

nice. V primeru kreditne hipoteke bo bolj merodajna izjava dolžnika, na kolik kredit sploh reflektira, in bo stvar upnika, da mu več ne kreditira. Pri kavcijski hipoteki, vpisani vsled prevzetega posloводства, bo upoštevati, kolike zneske utegne dobiti v roke blagajnik, koliko odgovornosti si sicer utegne nakopati, seveda ne morda zaradi svojega boljšega ali slabšega značaja odn. poštenja, ali z ozirom na sposobnost (subjektivni momenti), temveč zgolj v pogledu na objektivno dane možnosti. Pri določitvi višine bo tudi upoštevati, da morajo biti v okviru maksimalne hipoteke zavarovane vsaj tudi obresti, ki utegnejo normalno nastati od vložitve tožbe, ter tudi pravdni in izvršilni stroški. Pri stroških bo upoštevati, da so stroški nekaterih, n. pr. obračunskih in odškodninskih tožba redno mnogo višji kot stroški drugih pravnih, kakor so tožbe na vrnitev posojila in sl.

Odločba se izda v obliki odloka⁷⁸ in se v njej določi najvišji znesek maksimalne hipoteke ter v primeru znižanja prvotnega vpisa uradoma⁷⁹ odredi znižanje prvotnega zneska z vknjižbo izbrisa zastavne pravice glede številčno določenega delnega zneska.⁸⁰ Odlok je moči pobijati z rekurzom v smislu splošnih določb.^{80a}

Enak postopek po § 14/IV. Zzk. bo izvesti tudi v primeru predznanbe maksimalne hipoteke, to pa povsem neodvisno od postopka za opravičbo predznanbe po §§ 47 do 58 Zzk. Dočim bo predmet opravičbe predznanbe obstoj temeljnega razmerja (ne terjatev!) in pravni naslov za pridobitev zastavne pravice (49 Zzk.), bo predmet postopka po § 14/IV Zzk. zgolj primerna višina vpisanega maksimalnega zneska. Zgolj načelu smotrnosti ustreza, če dopustimo, kadar tečeta oba postopka paralelno, prekinitev postopka po § 14/IV Zzk., da bo opravičbena tožba pokazala, ali sploh obstoji temeljno razmerje, ki ga ugovornik v smislu § 14/IV Zzk. zanika.^{80b}

⁷⁸ §§ 105, 108 itd. Zzk.

⁷⁹ Tako Leipen in sicer vkljub določbi § 83 Zzk. iz razlogov, ker je prvotni vpis le začasnega značaja in ker ima „pritožba“ značaj pravnega sredstva, saj jo je vložiti v rekurznem roku. Naše mnenje je, da ne gre za pravno sredstvo, da pa sledi tudi iz pravnega značaja ugovora, da je vpis znižanja izvršiti uradoma per analogiam §§ 141—143 Zzk. Ko je ugovor vezan na rok, bi sledilo, da je v intenciji zakonodavca, da se pravo stanje čimprej uvede v zemljiško knjigo in je smatrati, da je predlog na vpis znižanja vsebovan pravzaprav že v ugovoru.

⁸⁰ Bartsch, Form. 157.

^{80a} Čulinović.

^{80b} Morda se bo tudi v opravičbeni tožbi dokazala višina maksimalne hipoteke, kar bo potem dokončno odločeno.

Prav tako ni določbe, ali je zaznamovati ugovor v sm. § 14/IV Zzk. Zaznamba zavrnjene prošnje za vknjižbo (§ 109 Zzk.) ima pomen za vrstni red, zaznamba rekurza zoper dovolitev vknjižbe (§ 139/II. Zzk.) pa, da so osebe, ki bi pridobile na osporjeni vknjiženi pravici kake pravice, o osporavanju obveščene. Niti prvi, niti drugi primer⁸¹ nam ne narekuje analogne uporabe za zaznambo ugovora. Če se vendarle odločimo, da se ugovor po § 14/IV Zzk. zaznamuje, ne kršimo nobenega predpisa zemljiškoknjižnega prava, pač pa doprinesemo k popolnosti vpisov. Ugovornik ima lahko tudi interes na tem, da je iz zemljiške knjige razvidno osporavanje višine. Zaznamba se lahko izvrši na predlog ali uradoma, ob rešitvi postopka pa jo bo vsekakor uradoma izbrisati. To naziranje podpirajo tudi nove določbe našega § 114, odst. 3. stavki 3. do 5. Zzk.⁸² V primeru § 14/IV Zzk. sicer ne gre za pogrešen vpis, pač pa za popravo že izvršenega vpisa in je zato analogna uporaba končnih stavkov § 114 istega zakona prav močno nakazana.

III. Vsebina in obseg maksimalne hipoteke.

Dočim je navadna hipoteka namenjena zavarovanju individualizirane terjatve, naj služi maksimalna hipoteka kot trajna zavarovalna podlaga trajajočega temeljnega razmerja.⁸³ Vsakokratni saldo kredita ali siceršnje terjatve ima dejansko zavarovanje v okviru za ta kredit osnovane kreditne hipoteke⁸⁴ in tvori obenem zastavnopravno zavarovano terjatev. Vsebinsko hipoteke tvorijo vsaka in vse iz vpisanega temeljnega pravnega razmerja nastale, še obstoječe in knjižnemu upravičencu hipoteke pristojne terjatve. Katere so te terjatve, bo presojeti od slučaja do slučaja na temelju obstoječega temeljnega pravnega razmerja.

Kakor je za presojo tega vprašanja lahko merodajna vsebina zastavne listine, pa ta ne prihaja v poštev za presojo vprašanja o obsegu pridobljene zastavne pravice, za katero je odločilna le vsebina vpisa v glavni knjigi.⁸⁵ Se-

⁸¹ Publicitetno načelo tudi kar se tiče višine terjatve iz maksimalne hipoteke namreč sploh ni v veljavi. Glej pod I. in III. ter Gl. U. n. v. 1101, 6959.

⁸² Če se opazi pogreška po že izvršenem vpisu v zemljiško knjigo, se uvede poseben postopek z zaslišanjem udeležencev zaradi poprave pogrešnega vpisa. V našem zakonu so nove določbe, da je uvedbo tega postopanja uradoma zaznamovati in po končanem postopanju zaznambo uradoma izbrisati.

⁸³ Čulinovič. Odl. Gl. U. 8569. Gl. tekst pred op. štv. 18 a.

⁸⁴ S. Z. X/330.

⁸⁵ Gl. U. 14312.

veda velja to nekvarno določbi § 5 Zzk., da je dopustno v primeru, kadar se vsebina knjižnih pravic ne da ob kratkem izraziti, sklicevati se na točno označena mesta v listinah, ki služijo za podstavo vpisu in je tedaj učinek tega vpisa tak, kakor da bi bila vpisana ta mesta v glavni knjigi sami. Ta predpis je praktičen zlasti za vpis varščine za postranske obveznosti. Praksa je šla tu celo tako daleč, da smatra s tako maksimalno hipoteko krite vse one postranske obveznosti, ki so navedene v listini, čeprav se glede njih vsebine vpis v glavni knjigi ne sklicuje izrečno na dotično mesto listine. Vsled stereotipnosti te maksimalne hipoteke zado-
stuje že samo navedba „za vse v zakonu nepredvidene postranske pristojbine“, da krije ta hipoteka vse one stranske pristojbine, ki po i. r. ali sploh ne pridejo do kritia iz razdelilne mase ali vsaj ne v istem vrstnem redu kakor glav-
nica. Med te terjatve spadajo tudi nad 5-letni obrestni zaostanki z zamudnimi obrestmi vred.⁸⁶

Zastavnopravni obseg maksimalne hipoteke odgo-
varja točno vpisanemu najvišjemu znesku. Preko tega zneska ni kritja ne za obresti, ne za stroške, ne za kakršne-
koli druge postranske terjatve,⁸⁷ pa čeprav bi iz temeljnega pravnega razmerja izhajalo, da jih je dolžan trpeti hipo-
tekarni dolžnik in da je maksimalna hipoteka namenjena tudi njih zavarovanju.

Določbe §§ 16 in 17 Zzk., po katerih velja zastavna pra-
vica, pridobljena za glavnico, tudi za pravnice in izvršilne
stroške, ter imajo isti vrstni red tudi triletno zaostale za-
konite in pogodbene obresti, velja le za navadne hipoteke
v sm. odst. 1. § 14 Zzk., nikakor pa ne za maksimalne hipo-

⁸⁶ Tako odl. Gl. U. N. F. 3017. V zadnjem času pa je odl. viš. dež. sod. na Dunaju od. 8. X. 1926 (R. I. 481/26, N. Z. 1950/92) izrekla, da je označba „kavcija za postranske pristojbine“ dovoljen temelj maksimalne hipoteke, vendar zahteva, da mora biti (v listini) povedano, ali so v tej obsežene po volji strank tudi obresti. Po odl. Nowak (Uradna zbirka) XIV, 1464, ki je vnešena v judikatno knjigo pod znano št. 201 (4. II. 1915) varščina po vsebini listine lahko krije tudi stroške prijave terjatve k razdelilnemu naroku, stroške udeležbe pri narokih, celo stroške pravnih lekov itd. Nasproti temu vztraja Bartsch na stališču, da predmet „kavcije“ ne morejo biti nad 5 leta stare obresti (radi § 17 Zzk., pri čemer se sklicuje na stare odločbe, tudi Gl. U. 8864, pri tem pa preze § 217/II i. r., po katerem se izplačajo tudi nad 5 letne obresti v določenem vrstnem redu), niti kaki pravnici ali izvršilni stroški, ker imajo že po § 16 Zzk. vrstni red glavnice (citira Gl. U. 15799, glede te odločbe prim. op. št. 58.)

⁸⁷ Exner, Klang, Ehrenzweig, Landauer, Pfersche, Neumann-Lichtblau, Bartsch i dr. Odločbe Gl. U. 7431, 14.312, 15.894, Gl. U. N. F. 1361, 1668, 1948, 4792, S. Z. IX/40.

teke (§ 14/II Zzk.).⁸⁸ Obresti preko okvira maksimalne hipoteke ne bo priznati niti v primeru, če bi bile obresti poleg maksimalne hipoteke izrečno vknjižene.⁸⁹ Vpis obresti poleg maksimalne hipoteke, kakor je sicer nepotreben, je vendar dopusten, ima pa tedaj pomen le v toliko, da se z njim poudarja obenem obrestljivost zavarovane bodoče terjatve,⁹⁰ vendar se morejo tudi v tem primeru obresti kriti le v okviru najvišjega zneska. To načelo sledi iz § 14/II Zzk. po katerem mora biti v zemljiški knjigi vpisan najvišji znesek, ki ga more doseči jamstvo, katerega naj vsakdo lahko ugotovi, zlasti pa tudi iz § 224 i. r. po katerem se imajo v obsegu najvišjega zneska priznati glavnica in postranske pristojbine, nastale do poslednjega razdelilnega naroka, kar pa še po tem od najvišjega zneska preostane, naj se v gotovini prizna temu upniku, vendar se mora presežek naložiti na obresti.⁹¹ Obresti te naložbe ne pripadejo upravičencu maksimalne hipoteke, marveč naslednjim hipotekarnim upnikom, ki niso prišli do popolnega kritja, v njih pomanjkanju pa zavezancu (§ 224/II i. r.) To zopet dokazuje, da je najvišji knjiženi znesek absolutno neprekoračljiv.

Dopustno je vknjižiti poleg glavne maksimalne hipoteke tudi postransko maksimalno hipoteko za izvestne določene pripadke nastalih terjatev, enako varščini navadne hipoteke⁹² in jo je tedaj enako obravnavati.

Posebne težave je delalo praksi vprašanje vsebine varščine za postranske pristojbine. Nje vsebino določa dogovor. Poleg terjatev, navedenih pod II a, primeri a—č

⁸⁸ To sledi iz Zzk. Njega § 16 govori o zastavni pravici pridobljeni za terjatev, ne za kredit; § 17 govori o glavnici; mišljena je vknjižena glavnica, kakršne pa v primeru maksimalne hipoteke nimamo, oz. vsaj iz zemljiškknjižnega vpisa ni razvidna. Enak zaključek sledi iz analognih določb i. r. Prim. tudi odločbe, navedene v opombah št. 89 do 92 in 94.

⁸⁹ Tako zlasti odločba Gl. U. N. F. 1361 in številne druge. Nasprotno, nepravilno stališče zastopa, kolikor je bilo mogoče zaslediti, le Gl. U. N. F. 3490, ki priznava obresti maksimalni hipoteki izven oz. preko z njo določenega najvišjega zneska, v kolikor so pač v zemljiški knjigi vpisane. Enako nepravilno tudi Neumann-Lichtblau, ne pa od njega citirana odločba Gl. U. N. F. 2504. Dvomljiva je odl. Gl. U. 14312.

⁹⁰ Gl. U. N. F. 1361, enako Gl. U. N. F. 4792, ki je nepravilna le v toliko, ko pravi, da bi obresti tudi v okviru najvišjega zneska ne bilo priznati, če bi obrestljivost in obrestna mera ne bila navedena v zemljiški knjigi; obresti so pripadek glavnice in so brez vpisa krite, biti morajo pač dogovorjene oz. zakonite.

⁹¹ Prim. Gl. U. N. F. 4489.

⁹² Neumann-Lichtblau, Gl. U. N. F. 3490, Geller-Jolles XV/419. Gl. U. N. F. 5926.

tvorijo običajno vsebino dogovora še notarske pristojbine, stroški cesije, vknjižbe in izknjižbe, opominjevalni stroški, stroški odpovedi glavnice, itd.⁹³ Osobito je dopustno kriti iz varščine nad 3 leta stare obresti in obrestne obresti, računajoč nazaj od dneva domika nepremičnine.⁹⁴ Nasprotno naziranje⁹⁵ temelji na nepravilnem tolmačenju § 17 Zzk. Po tem velja, da imajo triletne zamudne obresti že po samem zakonu vrstni red kot glavnica, ne pa, da bi se nad 3 letne obresti ne mogle zavarovati. Dopustno je celo pri navadni hipoteki in izven okvira običajne varščine zavarovati z vknjižbo starejše kot triletne obresti z navedbo števila let,⁹⁶ ker s tem ni kršeno ne zaupanje v javno knjigo, niti ne oškoduje to poznejših hipotekarjev, ki so ob svoji vknjižbi videli, kolikšne letne obresti so zavarovane pred njimi z vknjižbo. Vprašanje zastaranja je reševati neodvisno po materialnem pravu (§§ 1480, 1479, 1483 o. d. z.). Kar velja glede nad tri leta starih obresti, ki naj se krijejo iz varščine, isto mora veljati glede takih obresti pri samostojni maksimalni hipoteki.

Pravdni in izvršilni stroški se lahko zavarujejo tudi v okviru varščine,⁹⁷ s tem pa izgubijo v naprej nedoločen obseg in samostojen vrstni red glavnice v sm. § 16 Zzk., ker ta določa, da velja zastavna pravica, pridobljena za terjatev, tudi za stroške le „če ni določeno kaj posebnega“. Kolikor bi v takem primeru redni pravdni in izvršilni stroški ne bili v celoti kriti iz varščine, propadejo v vrstnem redu glavnice oziroma varščine tedaj vsekakor, odnosno izrinejo iz tega vrstnega reda, če se v njem uveljavljajo in ne morda v vrstnem redu izvršilnega predloga, ostale po dogovoru event. zavarovane druge stranske pristojbine, ki se iz razdelilnega sklada, tudi v poznejšem vrstnem redu sploh ne poravnajo, v kolikor ni za to osnove po i. r.

Nasprotno za triletne obresti ni dopustna posebna varščina, ker imajo te prisilni vrstni red glavnice v sm. § 17 Zzk. brez pridržka, da bi moglo biti določeno kaj drugega. S posebno varščino za te obresti pa bi se ustvarila pri istem zemljišču druga zastavna pravica za isto terjatev, kar pa je mogoče ustvariti le v primeru tzv. izvršilne maksimalne

⁹³ Tako Bartsch. Gl. tudi opombo štv. 86.

⁹⁴ Exner, Klang, Neumann-Lichtblau, Gl. U. N. F. 3017, 4489, 4505; Links 22/9135.

⁹⁵ Bartsch, odl. Gl. U. 8864, glej op. 85 in 86.

⁹⁶ Tako Exner.

⁹⁷ Nasprotno Bartsch, Gl. U. 8864.

hipoteke.⁹⁸ Vse to velja, če se terjatev v sm. § 14, I. odst. 2. stavek Zzk. vpiše kot obrestljiva. Če bi se vpisala brez obresti, pa so obresti dogovorjene, za ta primer ne bi bilo zadržka, da se obresti posebej zavarujejo z varščino. V primeru, da bi se vpisala obrestljiva terjatev in poleg nje varščina za vse obresti in še druge postranske pristojbine, ki nimajo po zakonu prvenstva kot glavnic, bi pa varščina mogla služiti le tem stranskim pristojbinam, ker se vrstni red do 3-letnih obresti ravna po § 17 Zzk.

Ne moremo smatrati, da bi bila razložena načela Zzk. po i. r. spremenjena ali na novo postavljena, ker ima i. r.⁹⁹ zgolj namen, prevzeti in nekako ponoviti določbe Zzk., ki odločujoče urejajo vprašanje vrstnega reda vknjiženih terjatev in njih pripadkov. Tu ni govora o kakem derogiranju avstr. zemljiškoknjižnega zakona po i. r. kot lex posterior, niti ne da je v pogledu teh določb Zzk. kot lex posterior derogiral i. r. Zemljiškoknjižni zakon je odločilen zgolj kot lex specialis, i. r. ali i. p. ga le dopolnjujeta kot nekaka izvršilna naredba. I. r. določa, kako se naj po Zzk. pridobljene pravice uvrednotijo.

Pri začasni ugotovitvi bremenskega stanja je maksimalne hipoteke upoštevati s polnim vpisanim zneskom,¹⁰⁰ kar velja enako za samostojne kot za nesamostojne take hipoteke (varščine).

Publicitetni princip zemljiškoknjižnega prava ima v pogledu vsebine maksimalne hipoteke svoje posebnosti. Javna vera ima tukaj le vsebino, da vknjižena maksimalna hipoteka dokazuje dobrovernemu pridobitniku obstoj temeljnega razmerja, nikakor pa ne obstoja kake terjatve, ki more izvirati iz temeljnega razmerja.¹⁰¹ Z dobro vero na zemljiško knjigo tedaj nihče ne more pridobiti kake terjatve. V toliko so zaščiteni tudi naslednji hipotekarji, čeprav morajo vedno računati s tem, da bo maksimalna hipoteka, ki ima pred njimi prednost, izrabljena do najvišjega vpisanega zneska. Tudi tu velja, kar Fischer-Colbrie (1902) pravilno poudarja glede navadnih hipotek, da se nadaljnje kalkulacije in upanje naslednjih hipotekarjev glede obsega zemljiškoknjižno zavarovane terjatve ne opirajo na zemljiškoknjižno stanje in zato ne ustvarjajo pravice, ki bi se jih pravno moralo upoštevati.

⁹⁸ Gl. gori pod II. b.

⁹⁹ Zlasti § 216, t. 4. odst. 2 i. r.

¹⁰⁰ Neumann-Lichtblau.

¹⁰¹ Klang, Ehrenzweig, Fischer-Colbrie J. B. 1926, Gl. U. N. F. 1104.

Neupravičeno pa je naziranje Exnerjevo, da obsega pri maksimalnih hipotekah javna vera poleg vpisanega najvišjega zneska tudi oceno temeljnega razmerja glede stopnje verjetnosti, ali in kolikšna terjatev utegne na podlagi tega razmerja nastati.¹⁰² Naslednji hipotekar pri kreditiranju računa z verjetnostjo nastanka oz. višine terjatev iz temeljnega razmerja pred njim vknjižene maksimalne hipoteke, zato naj se temeljno razmerje ne bi smelo nikoli substituirati z drugim ali celo drugačnim, ker utegne pri tem biti varen naslednji hipotekar v svoji kalkulaciji. Če naj bi to bilo ratio razloženega naziranja,¹⁰³ potem bi se vsekakor moralo dopustiti vsaj substituiranje vpisanega temeljnega razmerja po drugem, ki vsebuje manjšo verjetnost kot prvotno, da nastane iz njega sploh kaka terjatev, ali pa verjetno vsaj nižja terjatev. Zemljiškoknjižni sodnik bi tedaj moral ob takem vpisu izmenjave presojati stopnje verjetnosti nastanka terjatev iz enega in iz drugega temeljnega razmerja, kar pa je naravnost absurdno. Če bi bilo tako naziranje pravilno, bi se morala garantirati hipotekarju tudi njegova kalkulacija in upanje (verjetnostni račun) glede vrednosti nepremičnine, na katero se vknjiži. Če mu je to garancijo v dobi, ko je pobijano naziranje nastalo, dajala velika gospodarska stabilnost, mu je danes ne more dati nihče. Vrhu tega izključuje dopustnost take kalkulacije odn. nje zatrjevano zaslombo v publicitetnem načelu tako glede navadnih hipotek kakor tudi glede maksimalnih hipotek zakonito priznana razpolagalna pravica v smislu noveliranih §§ 469 in 1446 o. d. z.

§ 1443 o. d. z., da se more pobotanje uveljavljati proti dobrovernemu vknjiženemu cesionarju, le če je protiterjatev sama vpisana pri cedirani terjatvi, ne velja za knjižni prenos maksimalnih hipotek.¹⁰⁴

(Dalje prihodnjič.)

Književna poročila.

Kos Milko: *Conversio Bagoariorum et Carantanorum.* (Razprave Znanstvenega društva v Ljubljani 11., histor. ods. 3). Ljubljana 1936. Str. 157 + 3 facsim.

Za pravno zgodovino preznameniti spomenik smo dobili z naznanjenim delom Slovenci prvič v kritično-znanstveni obliki. Doslej smo

¹⁰² Tako tudi Fischer-Colbrie (1902) glede maksimalnih hipotek.

¹⁰³ Exner ga je očitvidno posnel po Regelsbergerju, Fischer-Colbrie pa po Exnerju.

¹⁰⁴ Klang.

imeli — po Kosovih navedbah (str. 13) — le Majcigerjev prevod iz češkega dela, ki je izšel v Pragi l. 1863. Čas postanka konverzije določa Kos s letom 871., kraj pa z okolico salzburškega nadškofa Adalvina. Neznani avtor je dal z njo nadškofu informacije glede pravic njegove cerkve v Karantaniji v času najhujšega spora — z Metodom; vzpostavila naj bi se oblast Salzburga na vzhodu, zlasti v Panoniji, Metod ponižal, njegov slovanski jezik pa odpravil. Iz vsebine, ki prinaša glavne oddelke z naslovi o rokopisih in izdajah, o avtorju, kompoziciji in virih ter o vsebini, bodo slovenske pravne zgodovinarje prav posebno zanimala izvajanja o kralju Samu, o vpeljavi in ustoličenju koroških vojvod, o političnem položaju Karantanskih Slovencev in o cerkveni ureditvi v Karantaniji in Panoniji. Iz posebnega poglavja „Povest o knezu Ingu“ spoznamo vrste staroslovanskega plemstva, pa tudi postanek in pomen še danes znane besede „krščénica“. V tej zvezi (str. 67) obravnavano listino brez pisma („carta sine litteris“) bi smatrali rajši kot „vabilo na pečat“, ki ga omenja izrečno, seveda pet stoletij pozneje, tudi Dušanov zakonik. Glede imena karantansko-slovenskega kneza Cemias (str. 71) pa bi morebiti kazalo v današnji transkripciji pisati ne Semika, ampak Zemika (Zmika.) — Na kraju svoje monografije je pričel Kos celotno latinsko besedilo spomenika in pa nemško pisan posnetek („Zusammenfassung“). Kosova izdaja navedenega spomenika je vzorna v vsakem oziru. Znanstveno društvo v Ljubljani, ki je oskrbelo to izdajo, pa je z njo dokazalo, da vrši v polni meri dolžnosti „Slovenske akademije znanosti in umetnosti“, čeprav, ali boljše rečeno: navzlic temu, da mu še ni dano, zavzeti tudi pravni položaj Akademije.

Dr. Metod Dolenc.

Kostić M. Laza: Administrativno pravo kraljevine Jugoslavije. Druga knjiga: Delatnost uprave. Beograd. Izdavačko in knjižarsko preduzeće Geza Kon a. d. 1936.

V svoji prvi knjigi o upravnem pravu je obdelal prof. Kostić naš upravni ustroj, v drugi analizira delovanje uprave. Pod označbo „delovanja uprave“ je združil: uredbe, avtonomne statute, privatno pravne in javno pravne pogodbe, upravne akte, upravni postopek, pravnomočnost upravnih aktov, nepravilne upravne akte, razveljavljanje in spreminjanje upravnih aktov vsled novih okoliščin, preklic nepravnomočnih aktov, subjektivne javne pravice in dolžnosti, javni zavod, javno imovino, koncesijo in razlastitev.

Vsa snov je obdelana jako podrobno, kar se vidi deloma iz tega, da obsega knjiga 396 str. Z ozirom na to, da je knjiga zamišljena predvsem kot učbenik, bi bilo celo želeli, da bi bila podana cela snov bolj na kratko. Kajti če pomislimo, da obsega prva knjiga 390 str. in da pride še tretja, bo to za učbenik in zlasti za kandidate pač malo preveč.

Naj sledi samo en primer prevelike podrobnosti. Upravne akte deli avtor na: negativne, pozitivne, konstitutivne, rekonstitutivne, deklarativne, deklarativne, vladne, svobodne in vezane, provizorne in temporne, eksterne in interne, kompleksne, akte-pogoje, formalne in neformalne.

Taka analiza, ki pravno ni bogve kaj pomembna, je pač možna v monografiji, kakor je n. pr. Kormannova, v učni knjigi pa moti. Poleg tega bi bila optična prevara, če bi kdo mislil, da so s tem izčrpane vse zvrsti upravnih aktov. Tukaj so nedogledne možnosti, n. pr. osebno-pravni akti (podelitev državljanstva), stvarno (namembna zemljišča za javno pot), osebno in stvarnopravni (odobritev obrtne naprave), akti o upravnih aktih (razveljavljanje akta nižjega oblastva vsled pritožbe) itd. itd.

Če pa ne gledamo na knjigo kot učbenik, moramo reči, da je izdelana zelo vestno in natančno ter ni kak posnetek tujih pravno teoretičnih del, ampak samostojno delo. Kostić ni slepo presajal tujih teorij na naša tla, ampak je povsod ugotovil, če in koliko so posamezne teorije osnovane na našem pozitivnem pravu. To je treba posebej poudariti, ker vidimo večkrat, da se dela pri nas tudi drugače.

Pri vsem tem pa je treba upoštevati to-le: upravna pravna veda je mlada. Zato je v njej še mnogo nedognanega, spornega. Reči bi se dalo celo, da je malo institutov, ki ne bi bili sporni v eni ali drugi smeri. Celotni osnovni institut: upravni akt, je predmet spora. Dočim trdijo eni kategorično, da namemba ni upraven akt, trdijo drugi nič manj kategorično, da je. Vendar je ta spor razmeroma mil v primeri s sporom o javnopravni pogodbi. Ali so sploh javnopravne pogodbe ali jih ni? In če so: kaj je na teh pogodbah specifičnega, kar jih loči od privatnopravnih pogodb? Tudi Kostić je občutil težavo tega vprašanja in jo označil nekako že v naslovu. Dočim namreč govori v § 4 o „privatnopravnih ugovorih“, govori v § 5 o „javnopravnih sporazumih“. Vendar dvomim, da bi bilo s tem kaj pridobljeno. In s tem, da hoče izključiti pri razsojanju sporov iz teh pogodb civilna sodišča in jih nadomestiti z upravnimi sodišči, se mi zdi, da se kar mimogrede spremene ti „javnopravni sporazumi“ pri sedanjih kompetencah upravnih sodišč v — upravne akte.

Vendar se ne morem spuščati v ta sporna vprašanja, ker se te stvari ne dajo obravnavati na kratko, ampak se omejim samo na par stranskih pripomb.

Ko govori (str. 77/78) o deklarativnih upravnih aktih, pravi: „Ovakav akt najvišje liči na presudu redovnih sudova, koja ne stvara pravo i pravne odnose već samo utvrđuje gde se pravo nalazi“. Iz tega bi menda sledilo, da so vse sodbe deklarativne, kar seveda ni res.

Avtor šteje (str. 78) k deklarativnim aktom pridobivanje državljanstva po § 13 zak. o drž. (usucapio). To ni pravilno, kajti tudi če ima tujec pravico do državljanstva, dobi državljanstvo šele s podelitvijo in je podelitev konstitutiven akt.

Avtor govori (str. 106) o „molčečih izjavah volje“ in misli, da nadomešča v določenih primerih molčanje upravnega oblastva pozitiven upravni akt. Tako mora n. pr. oblastvo po § 25 zak. o društvih, zborovanjih in dogovorih prepovedati zborovanje v zaprtem prostoru 24 ur pred začetkom zborovanja, sicer se zborovanje lahko vrši. Mislim, da je tukaj nepotrebna fikcija pozitivnega akta, ker gre za zamolčanje (Verschweigung).

Ko govori (str. 153) o prisegi po zakonu o občem upravnem postopku, pravi: „Ateisti daju svečano obećanje, da su istinu kazali po svojoj savesti.“ Zakon (§ 94) pa pravi: „Ako svedok ne pripada nikakvoj veroispovesti...“ To pa je čisto nekaj drugega.

Na str. 169 pravi avtor: „Izuzetak od načela da je opšte upravna vlast prvog stepena uvek i izvršna vlast opšte administracije ustanovljen je u korist mesnih policijskih vlasti i opština; one izvršuju svoje sopstvene odluke same (§ 137 Zup.). To je razumljivo: ove vršuju sa iz sklopa opšte uprave, a raspolažu sa eksekutivnim osobljem.“ Iz tega bi sledilo, da so kmetske občine v organizacijskem sestavu občne uprave, kar ni točno. Dasi vrše sicer te občine v smislu čl. 19. zakona o notranji upravi posle občne uprave v prenešenem delokrogu, niso navzlic temu v sestavu občne uprave. To sledi iz zakona o notranji upravi in še bolj jasno iz § 1 Zup., ki določa v 1. toč., da se nanaša Zup. na vsa oblastva v organizacijskem sestavu občne uprave, v 2. toč. pa, da se nanaša tudi na banovine in občine.

Če navaja pritožilec v pritožbi nova dejstva in dokaze, mora o tem obvestiti pritožilčeve nasprotnike oblastvo a quo in ne oblastvo ad quem, kakor trdi avtor (str. 207).

Ko govori avtor (str. 248) o odločbi, ki je nična vsled tega, ker jo je izdal organ, ki v nobenem primeru ni mogel biti upravičen, da jo izda, pravi: „Tu nije reč o potpisivanju akta već o izdavanju; na sam potpis stranka ne mora suviše pažnje poklanjati“. Res je sicer, da ne govori zakon o podpisovanju, ampak o izdajanju odločbe, vendar moramo pomisliti to-le: ustna razprava je v upravnem postopku bolj izjema. Pa tudi kadar se vrši in se razglasi glavna odločba ob koncu razprave ustno, se mora vedno izdati odločba strankam tudi pismeno. In tisti organ, ki odločbo podpiše, jo pač tudi izda in odgovarja zanjo.

Dr. Joso Jurkovič.

Dr. Vasiljević Tihomir: Uslovna osuda. Istorijat ustanove in sistematsko izlaganje materije s obzirom na jugoslovensko i inostrano zakonodavstvo. Doktorska disertacija. Mostar. 1935. Str. VII + 280.

Pričujoča knjiga je teza, ki jo je avtor branil v decembru l. 1934. na beograjski pravni fakulteti in ki mu je prinesla doktorski naslov. Delo je razdeljeno na deset poglavij: 1. Kratek pregled nazorov kazensko-pravnih šol o osnovnih pojmih kazenskega prava (1—28). 2. Individualizacija kazni in pogojna obsodba (28—38). 3. Pravna narava in mesto pogojne obsodbe v kazensko-pravnem sistemu, njeno ime ter zgodovina njenega nastanka (38—53). 4. Sistemi pogojne obsodbe (53—74). 5. Relativna vrednost francoskega in anglo-ameriškega sistema (74—83). 6. Kritična ocena ugovorov zoper pogojno obsodbo (83—125). 7. Obseg uporabe pogojne obsodbe (125—188). 8. Procesualna vprašanja, ki so zvezana s pogojno obsodbo (188—203). 9. Preskusna doba in učinek pogojne obsodbe med preskusno dobo (203—236). 10. Učinek pogojne obsodbe po končani preskusni dobi (236—264). Na koncu podaja avtor še splošen pregled stanja inozemske zakonodaje (265—273) in seznam uprabljene literature (274—280).

V zadnjih desetletjih 19. in v začetku 20. stoletja je bilo vprašanje pogojne obsodbe središče sporov med modernisti in klasiki. Med tem časom pa je ta ustanova prodrla skoro v vse zakonodaje kulturnih držav. Sedaj ne povzroča več tako ostrih načelnih nesoglasij kot nekdanj. Novejša literatura se bavi v glavnem s tehničnimi vprašanji o najbolj smotni ureditvi tega instituta. Tudi v jugoslovanski literaturi so omenjeni spori pred 30. leti našli svoj odmev. O tem pričajo spisi prof. Božidarja Markovića (Sredstvo za zamenu kratkovremene kazne lišenjem slobode s naročitim obzirom na uslovno osudu) in Josipa Šilovića (Uvjetna osuda), ki sta branila novo ustanovo, in Dušana Šubotića, ki je nstopal zoper njeno uvedbo v srbsko zakonodajo. V slovenski literaturi se je v novejšem času z analizo pogojne obsodbe bavil zlasti prof. Dolenc (Pravni Vestnik, 1923; Sl. Pravnik 1933).

Ceprav priznava tudi g. Vasiljević, da „danas se uslovna osuda više ne diskutuje“ (str. 52), vendar posveča dobršen del svoje obsežne disertacije vprav diskusiji med zagovorniki in nasprotniki pogojne obsodbe. Koristneje bi bilo, če bi nam podal bolj natančen kritičen pregled izkustev, ki so jih imele s to ustanovo poedine države. Avtor se vobče najraje peča s čisto-teoretskimi vprašanji. Prav je, da se poslužuje v svoji knjigi komparativne metode. Obžalovati pa je, da obravnava pozitivno zakonodajo Jugoslavije skupaj z drugimi. Spričo tega ne dobimo povsem jasne in zaokrožene slike vprav naše zakonodaje o pogojni obsodbi.

Avtor polemizira na več mestih z zastopniki mnenj, ki jih smatra za pogrešne. Temu se vobče ne dá prigovarjati. Toda način polemike

žal ni vedno primeren za strogo-znanstveno razpravo (gl. n. pr. str. 263). Nekatere preveč kategorične avtorjeve trditve so ostale brez zadostne utemeljitve. Sem spada med drugim njegova izjava, da „svojim učenjem o slobodnoj volji klasična šola vodila je deklasiranju krivca“ (str. 5). Isto velja za njegove pripombe glede naziva pogojne obsodbe: „Za samu ustanovo je svejedno kako će se zvati... Kad bi se svaki naziv u pravu podvrgao ispitivanju, da li je logičan, malo bi koji izdržao kritiku.“ (Str. 48). Za svojo trditev, češ da „istek vremena kušnje sa uspehom predstavlja po našem Kz. za osuđenog zakonsku rehabilitaciju i ništa drugo“ (str. 263), avtor ni navedel prepričevalnih razlogov.

V pregledu inozemske zakonodaje omenja g. Vasiljević le načrte poljskega Kz., med tem ko ima Poljska že od l. 1932. novi Kz. O veljavnem Sovjetskem Kz. pravi: „Danas je u važnosti Kz. od l. 1926, čije nam odredbe nisu poznate“. (Str. 270). Nacionalno-socialistične presnove kazenskega prava v Nemčiji in njenega stališča napram pogojni obsodbi pisec vobče ne omenja. V knjigi je mnogo tiskovnih napak in netočnosti, zlasti pri navedbi imen (Dolenac namesto Dolenc, Haze namesto Hoare, Ašerot namesto Aschrott, Sajfet namesto Seuffert itd.).

V svoji knjigi je g. Vasiljević pokazal odlično znanje literature predmeta, toda skoro izključno francoske in jugoslovanske. Iz bogate nemške in italijanske literature je upošteval le nekaj spisov, ki so bili prevedeni v francoščino ali v srbsščino (Liszt, Wach, Lombroso).

Kljub omenjenim nedostatom pomeni disertacija g. Vasiljevića vsekakor izpopolnitev naše literature o pogojni obsodbi. Avtor je pokazal živo zanimanje za predmet, ki ga obravnava v svoji razpravi, sposobnost za pravno analizo, dialektično spretnost in temeljito znanje virov in literature, ki so mu bili na razpolago.

A. Maklecov.

Dr. Zuglia Srečko: Gradjansko procesno pravo Kraljevine Jugoslavije. Prva knjiga: Uredjenje in nadležnost sudskih vlasti. Druga knjiga: Gradjanski parnični postupak. Geca Kon. Beograd. 1936. Str. XIV + 860.

Naznanjena knjiga predstavlja prvi del široko zasnovanega sistema, ki naj obravnava naše celokupno civilno procesno pravo. Po avtorjevi zamisli naj bo prikazan najprvo civilni pravdni postopek, zatem nepravdni, temu naj bi sledil postopek o izvršbi in zavarovanju, in v zaključnem zvezku naj bi bilo obdelano stečajno in izvenstečajno poravnalno pravo. Prva knjiga, ki naj veže vse te postopke, obravnavane pod enotnim vidikom, in ki naj bo ostalim uvod, pa naj oriše ureditev in pristojnost vseh javnih oblastev in ustanov, ki sodelujejo pri izvrševanju civilnega pravosodstva, prinaša naj prikaz odredb in načel, ki so vsem štirim postopkom civilnega procesnega prava skupni. Namenjeno je to delo v prvi vrsti pravnemu pomladku, v drugi vrsti pa praktičnim pravnikom. Poleg tega hoče pokazati knjiga tudi na hibe civilnega procesnega prava ter dati tako podlago za primernejšo rešitev, zlasti za poenostavitev civilnih postopkov.

Tej široki zamisli ustreza tudi obseg doslej izižlega prvega zvezka, ki prinaša ureditev civilnih sodišč in civilnopravdni postopek. Niso obrazložena samo načela in osnovna ureditev civilnega pravnega postopka, avtor gre mnogo dalje in obravnava številna pravna vprašanja prav v podrobnosti in često zelo minuciozno, razlaga materije, ki so sicer v zvezi s civilnim procesnim pravom, ki pa jih doslej niso navajali tako na široko ne učbeniki ne priročniki. Tudi ne štedi s kritiko, sicer v poglavitem ne osnovnih načel, pač pa podrobnih predpisov. Vprava obširnost — zlasti mnogoštevilne kritične pripombe, — pa dela knjigo za slušatelja pravne fakultete manj pregledno, ker pač ne bo mogel in vselej vedel ločiti važno od manj pomembnega. To nepreglednost veča

še zunanja oprema knjige, ki je značilna za izdanja sicer najagilnejšega in prvega jugoslovanskega založnika pravnških knjig. Ako bi založnik varčeval manj s prostorom, bi bila knjiga pač priročnejša. Praktiku bo seveda všeč, ker ne bo našel v knjigi samo osnovnih vprašanj, marveč mu bo raztolmačeno tudi marsikako podrobno vprašanje. Nasprotno moramo pripomniti, da bi bilo pač potrebno in da se nam pri tem ni sklicevati samo na omenjeno obširnost knjige, da bi bilo navesti poleg zagrebškega in beograjskega borznega razsodišča tudi ljubljanskega. Slednje ni tako brezpomembno, rešilo je po uradni statistiki v letu 1935 v celem 1801 tožb, od teh v 1426 primerih s sodbo zbog izostanka in v 53 primerih s kontradiktorno sodbo. Zagrebškemu borznemu razsodišču pa je pripadlo v isti dobi 1852 novih tožb, od katerih jih je bilo rešenih s sodbo zbog izostanka 1344, s kontradiktorno sodbo pa 182 (po Odvjetniku 1936, str. 142).

Kar se tiče kritike, moramo priznati, da je v marsičem utemeljena, zlasti kjer se obrača zoper način kodifikacije pravnega prava, s katero so bili ohranjeni in vzdržani v veljavi še številni pokrajinski predpisi. Upravičeno toži avtor, da ne more navesti izčrpno vseh pristojnosti civilnih sodišč, ker so obsežene v nebrojnih zakonih in uredbah, pa čeprav uzakonjuje pravdni postopnik pristojnosti sam v prav neverjetno bogati meri. Avtor ni dalje prijatelj raznih posebnih in izrednih sodišč in razsodišč ter odklanja častne sodnike. Zlasti pa kritikuje mnoge podrobne določbe in nasvetuje, kako bi bilo to ali ono praktičneje urediti. Ti nasveti, najčesteje jim je vzornik ogrski pravdni postopnik, so tu pa tam zelo dragoceni. Treba pa je pripomniti, tudi kadar jim pritrjujemo, da posegajo večkrat preko okvira pravnega postopka (n. pr. kdaj se smatra zastaranje za prekinjeno) in da gre včasih za malenkosti. H kritiki je še omeniti, da zakonik sam vsega ne more v podrobnostih urediti, da mora prepustiti podrobna vprašanja v rešitev praksi.

Ker prinaša knjiga mnogo podrobnosti, ni čuda, da se vsakdo ne bo mogel strinjati z vsemi rešitvami, kakor jih nakazuje avtor. Mnoga tolmačenja, nasprotna doslejšnjim, bo pozdraviti in jih v praksi izvesti, marsikaj bo odkloniti. Vsega tega na tem mestu ni moči navesti. Dovoljeni naj bosta le dve opazki teoretične narave, saj gre po avtorjevi izjavi v prvi vrsti za učbenik.

Kar se tiče teoretične razdelitve v velikem, pravi avtor, da bo obravnaval v drugem zvezku nepravdni postopek in sicer najprvo nepravdni, zatem izvršilni, nato stečajni postopek. Ta razdelitev je zanimiva zbog tega, ker so prištevali doslej izvršilni postopek k pravnemu, nekateri avstrijski teoretiki pa — in to utemeljeno — za posebni del civilnega procesnega prava, zlasti ker obravnava zakonodavec to snov ločeno in daje predpise za sodno izvršbo na podlagi vseh mogočih izvršilnih naslovov in ne samo onih, ki so nastali na podlagi pravnega postopka. Avtor v doslej izišli knjigi te pridelitve izvršilnega k nepravdnemu postopku ne utemeljuje, v poglavju, kjer opisuje vrste civilnega procesnega prava, iščemo zaman, kako bi podkrepil svoje naziranje, dasi priznava, da je danes ozka vez, ki je poprej družila pravdni in izvršilni postopek, prekinjena.

Kakor se strinjamo z načinom avtorjevega podajanja tvarine, ki vidi pri tako eminentno praktični pravni disciplini predvsem praktične namene in omejuje zato teoretična razglabljanja na najmanjšo mero, bi morda vendar ne škodilo, ko bi bili nekateri pojavi in instituti procesnega prava prikazani tudi v teoretični luči ali v temelju malo širše izvedeni. Omenjamo od teh samo procesna dejanja, dalje sporni predmet kot osrednji problem civilnega pravnega postopka in ki ga obravnava mnogo, tudi naša najvišja sodišča več ali manj zgolj iz vidikov

materialnega prava. Razdelitev pravnih dejanj na napadalna in obrambna sredstva daje sicer lepo in zaokroženo sliko zunanjega dogajanja v pravdi, vendar teoretično za razumevanje ne pomeni mnogo. Snovno med napadalnimi in obrambnimi sredstvi ni razlike, zato takšna porazdelitev ne ponazarje elementov pravnih dejanj. Tožilčevi predlogi pomenijo isto kot toženčevi, oboji hočejo vsebinsko določeno odločbo sodišča v dotični stvari, potreba njih utemeljitve je na obeh straneh enaka. Prav to velja za dokazovanja itd. Avtor sicer pravi, da svojstva pravnih dejanj še niso dovoljno raziskana, v čemer mu je prirediti, in dvomi zato v tista, ki se navajajo v doktrini (str. 398), se pa pozneje (str. 519, 520) vrača sam na ta svojstva in jih vsaj deloma priznava.

Mnoge in velike odlike knjige moramo še prav posebno podčrtati zaradi tega, ker bodo brez dvoma vplivale povoljno na prakso, ki je danes še daleč od tega, da bi uporabljala novi postopnik res tako, kakor je zamišljen, da, niti terminologija še ni enotna. To je naš prvi popolni in celotni sistem, zaenkrat sicer res le civilnega pravnega postopnika. Pobud v knjigi je dovolj, tako za praktično uporabo kakor za kritično razglabljanje. Zlasti je nekaj materij, ki bi čakale sicer zaman na sistematično obdelavo kakor sodniško, advokatsko in javnobeležniško pravo. Nekatera poglavja so obdelana zlasti iz praktičnega vidika tako nazorno, da nudijo tudi pravnemu slušatelju jasen vpogled v nastajanje, potek pravde in delovanje obeh strank (n. pr. tožba, prvi narok itd.). Praktikom in tudi pravnim pripravnikom bodo zlasti dobro došle navedbe iz sodnega poslovnika, zakona o taksah, iz raznih stranskih uredb k pravnemu postopniku.

Avtor je mnogokrat pokazal, da pravo pravnega postopka vendar še ni tako zenačeno, kakor običajno mislijo. Ako se mu je posrečilo, podati navzlic temu zaokrožen in enoten sistem, mu moramo biti hvaležni bolj kot le kaj. Želimo le, da bi mu omogočile razmere, da nadaljuje z delom in izda nadaljnje zvezke čimprej. **Dr. Rudolf Sajovic.**

Dr. Waldmann: „Deutsches Recht in Sprichwörtern von Dr. Johann Fried. Eisenhart“. Deutsche Rechts- und Wirtschafts-Wissenschaft Verlagsges. m. b. H., Berlin J. 1935. Strani 274.

Nemško-nacionalni socializem polaga v svoji zakonodaji veliko važnost na zdrav narodov čut (gesundes Volksempfinden). Da prikaže vprava čut, je dr. Waldmann (Berlin) izdal veren ponatis od profesorja dr. Eisenharta v Helmstädtu (Braunschweig) leta 1759. izdano delo „Grundsätze der deutschen Rechte in Sprichworten“, ga opremil s svojim predgovorom, opombami in zaključno besedo. Nagib izdajatelja je izražen v misli, da je Eisenhartovo delo najdišče pristne germanske pravne vede, pa tudi dokaz spoznanja borbe narodnega prava (Volksrecht) z rimskim pravom. Njegova namera pa je bila, da naj se današnji zakonodajci okoristijo s starim (Eisenhartovim) „nemškim pravom“. V tem pogledu vidimo prvi povod, da se tudi Jugoslovani seznanimo z zgoraj oznanjenim delom. Mislimo namreč, da bi bilo tudi pri nas potrebno, da za kodifikacije velikih, splošno veljajočih poglavitnih zakonov ugotovimo narodov čut. Vzgled nam bodi Bogišičevo zakonodajno delovanje. Drugi povod, zakaj prikažemo Waldmannovo novo izdanje preko poldrugsto let starega dela, pa je spoznanje, kako čudovito jasne zveze se dajo razbrati iz njega med pravom, ki je veljalo v sredini 18. stoletja v Nemčiji in pa v isti in tudi še prejšnji dobi v Sloveniji. Eisenhart je razdelil svoje razlaganje nemških predgovorov, 328 po številu, na osmero velikih poglavij. Med njimi so najvažnejša ona o osebnih stvarnih pravicah, o obveznostih, o kazenskih stvareh ter o procediranju. Kdor pozna slovenske pravne prilike iz Lai-

basserjevega kodeksa vzorcev (1644) ali iz vinogorskih protokolov Dolensjske iz 17. ali 18. stoletja, bo srečal vse polno pravnih institucij, pa tudi običajev od tam, ki so podrobno obdelani tu, v Eisenhartovem delu. Pri tem moramo poudariti, da se Eisenhart ozira z isto akribijo tudi na pravo lužiških Srbov. Naj navedemo le nekoliko primerov omenjenih institucij: paterna paternis, materna maternis; postavitve več varuhov za istega pupila; nujna sila opravičuje poseg po tujem blagu; pravica prevese, doba zastaranja ali zamolčanja — leto dni = 1 leto 45 dni; dedovanje pravega dediča-sina, zabranitev zelenaštva, instrumenta guarentigiata, presedmanje itd. Iz kazenskega prava naj še podčrtam hudo kaznovanje radi očitka, da je nekdo „Schelm“ (Šema?) in pa sankcijo, da se mora klevetnik sam po „gobcu počiti“. Doslej smo mislili, da se je nazadnje navedena sankcija izvajala samo pri Frizih (His) in pri nas. Eisenhart pa nas uči, da je bila tudi med Nemci znana, toda ne kot kazen, ampak le kot prisiljena „samoosveta“ na tožbo za preklic klevete. Omembe vredno je še, da Eisenhart obsoja razsodništvo kot pogubno, dočim se je med Slovenci v isti dobi na široko razpaslo, kar kaže, da ni bilo nepriljubljeno. Morda stoji to v zvezi z dejstvom, da je med Slovenci tisti čas za nižje pravosodstvo cvelo sodstvo ljudskih sodnih zborov, v obširni Eisenhartovi knjigi pa o tem ni nobenega duha ne sluha več. Navedli bi lahko še mnogo pregovorov, ki naravnost silijo k prisposabljanju z našimi pravnimi razmerami. Naj bi bili že gori navedeni primeri vzpodbuda, da bi se naše akademije poprijele sistematičnega zbiranja narodnega blaga iz pravnega področja. Zlasti gospodje javni notarji bi imeli dovolj prilike, da zapišejo in priobčijo razne pravne nazore naših ljudi, ko delajo pogodbe ali poslednjevoljne odredbe. Pa tudi slušatelji pravnih fakultet, v počitnicah razkropljeni širom domovine, bi mogli še marsikakšen pravni pregovor ali rek rešiti pozabnosti. — (Primeri mojo razpravico „Slovenski pregovori in reki pa naše pravo“ v koledarju Vodnikove družbe za leto 1936.) — Nazadnje le še pripomnimo, da je izdajatelj dr. Waldmann opremil pol stotine pregovorov s svojimi dodatki, ki pa silijo le preveč prozorno-„politično“ k borbi zoper rimskopravno ideologijo.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Lenhoff Arthur, *Einführung in das einheitliche Wechselrecht*. Verlag von Julius Springer, Wien und Berlin, 1933; XI + 140 str.; cena broš. R. M. 5'40.

Knjiga je res uvod v novo menično pravo, nikakor ne učbenik. Pisatelj obravnava najprej osnovna vprašanja meničnega prava: abstraktnost in nastanek menične zaveze, medsebojno neodvisnost meničnih zavez, prepovedi in zapovedi predložitve v sprejem, plačilo in regres (str. 4—51), potem posamezne skripturne akte, duplikat in kopije; amortizacijo, uničitev, okvaro, zastaranje, meddržavno menično pravo. Dodano je besedilo avstrijskega zakona z uvodnim zakonom in — takrat še — načrta nemških zakonov. Že iz obsega prostora, ki je namenjen osnovnim vprašanjem, se vidi, da je pisatelj največjo važnost pridelal njim. Delo je predvsem teoretsko, dobro pa bo služilo tudi praktiku, ki noče samo plavati na površini zakonskega besedila. Lahko ni; L. se izraža kratko, morda ponekod prekratko. Novosti v razmerju z dosedanjim avstrijskim in nemškim meničnim pravom za nas sicer večinoma niso več novosti, ker je e. m. zakon večinoma prevzel določbe haškega m. reglemana, toda L. gre tako v globino, da bo tudi naš čitatelj dokaj pridobil od njega. V podrobnem naj se dotaknem le par vprašanj, ki se že sedaj tičejo tudi našega prava: L. trdi (str. 7), da je za pridobitev originarnih pravic iz menice, kakor doslej, potrebna pridobitev lastnine na menici — listini. Njegovo sklepanje iz čl. 19 (§ 18) ni prepričevalno,

je pa zanimivo, ker se — ali še vedno — bije boj o meničnih teorijah in skoroda napreduje število pristašev Randine in Carlinove teorije o pridobitvi lastninske pravice. Tu tega vprašanja ni moči reševati, brez dvoma pa je res, da je neskladnost izražanja e. m. zakona, zlasti njegov čl. 29 (§ 28), dala pobudo za to, da se poživi omenjeni boj. Tako L. na podstavi e. m. zakona tudi trdi, da men. zaveza načelno ne nastane že z izstavitvijo (podpisom) menične izjave, nego šele z izdajo (Begebung) menice. Vendar se da iz nejasnih izrazov — zakon ne teorizuje — po mojem mnenju prav tako dokazovati nasprotno mnenje (ko bi le bilo eno samo!).

Dvomljiva je trditev (str. 54, 55), da je za ohranitev regresa zoper avalista glavnega zavezanca potreben protest. Lenhoff to trdi na temelju čl. 53, 45, 47, (naši §§ 52, 45, 46), Hupka (str. 82 op 1) sklepa iz čl. 32 (naš § 31) vprav nasprotno. Hupki velja pritrčiti zbog čl. 45, da treba protest naznaniti avalistom regresnih zavezancev, torej ne avalistom glavnega zavezanca. Dolžnosti protesta in notifikacije sta vzporedni.

Ni mi razumljiva trditev (str. 37), da zgubi vsled opustitve protesta zaradi nedatiranja imetnik regres le zoper izdatelja in indosante (ne zoper ostale menične zavezance!). „Tako hoče čl. 25, odst. 2, st. 2 e. m. z.“. Zoper koga naj ostane regres? Zoper akceptanta za čast? Saj ga ni, ko vendar imamo (nedatiran) akcept. Zoper avaliste indosantov? Ti so prosti z indosanti. Glavni zavezanec pa ostane v obvezi po čl. 53, 36 (§§ 52, 35).

Na str. 64 trdi L., da prenos menice po dospelku na temelju prejšnjega slepega indosamenta nima učinka gole cesije, vendar sam pristavlja, da se poslednji imetnik o dospelku vidi iz protesta, da je stvar torej važna le, če je protest odpuščen ali če se menica uveljavlja zoper akceptanta. Po mojem mnenju je stvar nekoliko drugačna: vsak prenos po protestu ali po preteku protestnega roka (prejudic) ima samo učinek cesije. Kdaj je bila menica prenesena, mora, kakor priznava tudi L., dokazati toženec, kajti po čl. 20, odst. 2 govori domneva za indosament pred dospelkom (§ 19 te domneve še nima). Gre torej le za vprašanje dokaza, ne sme se pa iz čl. 14 in 20 (§§ 15 in 19) sklepati, da naj prenos po dospelku na podstavi prejšnjega slepega indosamenta ima drugačne učinke kakor indosament po dospelku; indosament in „blanko“-predaja imata pred dospelkom enake učinke, zakaj naj bi, lege non distinguente, imela različne po dospelku?

Dalje trdi L., da ima zastavni indosament garancijski učinek. To je napram osebam, ki so zavezane zast. indosantu, prav, zdi se pa, da hoče s tem reči, da je tudi sam zastavni indosant zastavnemu indosatarju zavezan po meničnem pravu (str. 64, 65). Tako tudi Hupka (str. 57). Dvomim, da bi to bilo pravilno. Strobele (str. 47) naglaša, po avstr. in nem. obrazloženju, da čl. 19 (§ 18) ureja le razmerje med zastavnim indosatarjem in — drugimi — meničnimi dolžniki, ne pa med njim in zastavnim indosatarjem, za to velja obče državljansko in trgovinsko pravo. Položaj je tak: zastavni indosant je izvenmenični dolžnik zastavnega indosatarja. Za ta dolg zastavi svojo menico, t. j. svojo menično terjatev. Ta naj služi zastavnemu indosatarju za varnost; varnost mu je torej v indosantovi terjatvi zoper one osebe, ki so po menici zavezane indosantu. Nikakor zastavni indosant noče zastavnemu indosatarju priti v menično zavezo: če hoče to, ne bo dal zastavnega indosamenta, nego popolni. Naša literatura v tem pogledu ni dovolj jasna (Pavlović str. 217, Stražnický, Tumač, str. 145, Udžbenik str. 97, Janković str. 26 sl.).

Brezdvomno lapsus calami je trditev (str. 88), da po našem § 67 kopija obdrži menično veljavnost, čeprav v nji ni označeno, pri kom je

izvirnik, prav obratno je res. Naš predlog, da se to izrazi v ženevskem enotnem meničnem zakonu, je žal propadel. Prav tako je lapsus calami (str. 93), da v prid akceptantu za čast samega akceptanta zastaranje teče kakor v prid akceptantu, na str. 75 je pravilno ugotovljeno, da ni akcepta za čast glavnega zavezanca (čl. 55, drugače po § 54), sprememba je sicer logično dosledna, ni pa povsem smotrna.

Razume se, da te pripombe nikakor ne zadevajo vrednosti Lenhoffovega dela.

Dr. M. Škerlj.

F. Funk - Brentano, de l'Institut. Prisons d'autrefois. Paris. 1935. Str. 125.

V znani zbirki „Hier et aujourd'hui“ (založba Flammariona v Parizu) je izšla knjižica odličnega francoskega znanstvenika F. Funk-Brentana o položaju jetništva v stari Franciji. Knjižica je razdeljena v petnajst poglavij. Pisatelj podaja zelo zanimivo in nenavadno pestro sliko različnih ustanov, ki so služile v dobi pred francosko revolucijo zaščiti družbe pred zločinci in vohče pred osebami, ki jih je takratna država imela za nevarne ali nezanesljive.

Uvodoma ugotavlja pisatelj značilno potezo predrevolucijske dobe („ancien regime“), namreč pomanjkanje trdnih norm in stroge reglamentacije pri ureditvi življenjskih razmer. O tem priča med drugim tudi zgodovina francoskega jetništva. Kako raznolike so bile oblike odvzemanja prostosti kot preventivnega in represivnega sredstva, naravnost preseneča. Kot zapori so služili kraljevski gradovi, vojaške trdnjave, samostani, javne in privatne ječe itd. Nič manj značilno za te čase ni bilo občeznano dejstvo, da se je odvzem prostosti uporabljal v zelo širokem obsegu na podlagi tzv. „lettres de cachet“ brez redne preiskave in sodbe, pogostoma na predlog staršev v interesu ohranitve rodbinskega miru, pa tudi iz manj upravičenih razlogov. V takih primerih odvzem prostosti ni imel značaja prave zaporne kazni. Starši so plačali za vzdrževanje svojih neposlušnih otrok v zaporu primerno odškodnino. Aretiranci pa so uživali precejšnjo prostost in različne ugodnosti. Imeli so jih prej za „pensionnaires“ kot za prave jetnike.

Pri izvrševanju kazni na prostosti v ožjem smislu besede o kakem sistemu ni bilo govora. Le nekatere ječe so bile razmeroma dobro urejene, druge pa so bile prave šole za zločinstvenost. Jetnišnica se je pretvarjala ponekod v „une maison de volupté et de prostitution“. (Str. 95). Zoper najnevarnejše zločince so se uporabljale železne kletke (cages de fer). Zdravstveno stanje jetnikov je bilo nad vse žalostno. Vzlic temu nastopa avtor na podlagi kritične presoje zgodovinskih podatkov zoper pretiravanja poznejše literature, ki je slikala stare francoske ječe v preveč mračnih barvah. „Ne nous hâtons pas de juger moralement le passé“, pravi k temu francoski zgodovinar. (Str. 123). Tudi v tej dobi je država stremela za tem, da zatre take pojave kot poklicno beračenje, prostitucijo in potepuštvu. Ideja o očevalnih sredstvih zoper nevarne osebe stari Franciji ni bila povsem tuja.

Zanimiva je nadalje karakteristika širokopotezne socialne akcije, ki jo je sprožil Sv. Vincentij de Paul († 1660) v korist umobolnih, gobavcev in jetnikov. (Str. 98 in nasl.).

Knjižica francoskega pisatelja je spisana poljudno in je namenjena širšemu krogu bralcev. Vendar bo prav gotovo zanimala tudi kriminaliste. To tem bolj, ker je francoska literatura o zgodovini jetništva sicer precej pičla. Knjižica vsebuje tudi nekaj slik starih francoskih ječ. Na koncu pa je podan kratek bibliografičen pregled virov, iz katerih je črpal avtor svoje zanimivo gradivo.

A. Maklecov.

Zanatstvo Južne Srbije. — Spremio Dr. Časlav M. Nihitović. — Izdanje zanatske komore u Skoplju. — Skoplje 1934. — 260 str.

Trajno dokumentarično vrednost daje tej publikaciji poglavje: „Osvrt na prilike zanatstva u Vardarskoj banovini“. To poglavje prikazuje, opirajoč se na mnoge krajevne in strokovne pobudne podatke, težave, ki so nastale rokodelskemu stanu te banovine, ker so se zgodile v novi državi v njegovem sestavu spremembe in je morala nastopiti nujna preorientacija v njegovem gospodarjenju. Zanimivi so tudi statistični pregledi rokodelskih zaposlencev in zadolžitve rokodelskih obrtnikov. Obrtniške interese bo zanimal načrt obrtn. social. zavarovanja in pogledi na načelna vprašanja o izvajanju novega zakona o obrtih.

A. Ogris.

Milivoje R. Veljović: Rehabilitacija osudjenika. (Posebni odtis iz Braniča 1936, str. 15.) Beograd 1936.

Ta razprava prinaša predavanje pisatelja na beograjskem narodnem vseučilišču. Pisana je temperamentno in brez dvoma v najboljši nameri, da razloži važnost institucije v popularnem tonu. Znanstveno pa ni vse tako, kakor je pisatelj navajal. Predvsem zamenjava povračilo pravic in izbris obsodbe. To je dvoje različnih institucij, seveda tako, da je povračilo pravic tudi pogoj za izbris obsodbe, t. j. rehabilitacije v ožjem smislu besede. Pisatelj očita zakonodavcu, da je osebi, obsojeni na 5 let izgube častnih pravic, postavil težje pogoje za povračilo častnih pravic kot osebi, ki je trajno izgubila častne pravice. Pri tem pa je prezrl, da v prvem primeru sploh ni treba prošnje obsojenca, v drugem pa pač. Nikjer ne omenja pisatelj rehabilitacije po zakonu (reh. de droit) po § 5 zak. o podaljšanju veljavnosti zakonov glede prekrškov. Kazalo bi odgovoriti na praktično zelo važno vprašanje, ali šteje nova obsodba že enkrat prej rehabilitirane osebe, zopet za „prvo“? — Iz književnosti navaja pisatelj eno francosko in eno nemško delo. Morda bi razprava drugače izgledala, ako bi se ozirala na dela jugoslovanskih avtorjev.

Dr. Metod Dolenc.

Belošević Mirko: Prilozi za računovodstvenu organizaciju gradova i općina u Kraljevini Jugoslaviji. I. Dio: Nacrt pravilnika za osnivanje Kontrolnog ureda. II. Dio: Uputa za vodenje našastra pokretnina. Samozaložba, Zagreb, 1936. Cena 20 Din. S tabelami 40 str.

Dr. Bilimović Aleksandar: Centar teritorije in centar stanovništva u Jugoslaviji. Posebno izdanje Geografskog društva sv. 19. Beograd 1936. Str. 23. Cena 10 Din.

Blagoyevitch O. Vidan: De l'influence du civil au criminel et du criminel au civil dans la legislation yougoslave. Extrait du Bulletin de la Société de Législation comparée. Paris. Janvier-Mars 1936. p. 15.

Džisalović Radivoj: Najmanja mera kazni lišenja slobode prema krivičnom zakoniku od 1929 god. Preštampano iz časopisa „Policije“ za 1936 god. Str. 16.

Maklecov Aleksandar: Mere bezbednosti u novom nemačkom zakonodavstvu i u jugoslovenskom krivičnom zakoniku. Preštampano iz „Arhiva za pravne i društvene nauke“ br. za april 1936 god. Str. 19.

Dr. Mirković Ž. Djordje: Pravna priroda ugovora, na osnovu koga država daje svoj „prinos“ brodarskim društvima. Preštampano iz Mjesecnika br. 4 i 5, 1936. Zagreb. Str. 11.

Dr. Solnař Vladimir: Pojištovaci podvod. Knihovna Sborníku věd právních a státních. Praha, 1936. Str. 95.

Staub's Kommentar zum Allgemeinen Deutschen Handelsgesetzbuch. Ausgabe für Österreich. I. Band. 14. Lieferung. Čl. 208—209. Str. 833 do 896. II. Band. 7. Lieferung. Čl. 336—342. Str. 385—448. Dunaj. Manz. 1936.

Dr. Tomšić Ivan: Za boljši mednarodnopravni red. Ponatis iz Časa 1935/36. Str. 265—271. Ljubljana.

Članki in razprave v pravniških časopisih. Arhiv XLIX, št. 5: Krbek I.: Diskreciona ocena spram drugih oblika slabije vezanosti pravnom normom. Mirković Dj.: Priroda odnosa koji vezuju organe za zajednicu kojoj pripadaju sa gledišta učenja o punomoćstvu, sociološkog i pravnog organskog shvatanja. Blagojević V. 9: Neblagovremeni odgovor na tužbu. Petković I.: Principi slobodne štampe u novijim europskim ustavama. Blagojević B.: Greške pri publikaciji zakona i uredaba. Mirković M.: Uticaj seljaka na cene. Ivanović M.: Odgovornost carinskih posrednika kao komisionara stranaka. — Arhiv XLIX, št. 6: Struve P.: Predmet sociologije. Krbek I.: Diskreciona ocena spram drugih oblika slabije vezanosti pravnom normom. Nikolić V.: Jedan kritički pogled na psihoanalitičko posmatranje kriminologije i na psihoanalizu uopšte. Janković D.: Gubitak časnih prava. Adžić S.: Otkada se neuspeli praktični učiteljski ispiti računaju u zbir ispita za prestanak službe po t. 6 § 14 Č. Z. — Branič št. 5. Arandjelović A.: O zaključenju ugovora po novom poljskom zakoniku o obligacijama od 1934 god. s obzirom i na naš gradj. zakonik i predosnovu gradj. zakonika kraljevine Jugoslavije. Simić V.: Reč dve o advokaturi. Knežević D.: Drugostepeno — prizivno — delanje u gradjanskim parnicama. Pavlović P.: O smetanju poseda. — Branič št. 6: Beljović M.: Rehabilitacija osuđenika. Blagojević V.: Henri Robert. Radović N.: Uzabranjeno primanje i njegove pravne posledice s obzirom na propis § 882 grad. zak. Subotić Dj.: Propis § 2 zak. o zemlj. deobama, otpisima i pripisima omogućava izigravanje hipotekarnih poverilaca. Čosić F.: Sporazum o nadležnosti sudova (§ 101 gr. p. p.). Simonović A.: Zastarelost kao procesna pretpostavka za izdavanje meničnog platnog naloga. — Mjesečnik št. 6. i 7: Krbek I.: Zakonitost uprave. Maurović I.: Predosnova gradjanskog zakonika. Škarica N.: O nadležnosti kod izlučnih tužaba. Spahalić S.: Izricanje presude po § 389 Kp. Smolčić V.: Zastara prava u vezi sa višećom parnicom po § 1497. Pajk Z.: Lažna prijava vlasti i kleveta. Ruždić M.: Ovršni naslovi u postupku za prinudno poravnanje van stečaja. Vuković M.: Tko može tražiti amortizaciju mjenice. — Policija br. 9—12: Arandjelović A.: O izjednačenju zakonodavstva u Jugoslaviji. Katanić B.: Organizacija našega sudstva. Sagadin S.: Organizacija javne uprave. Milović J.: O borbi sa kriminalom maloljetnika u nas. Čubinski M.: Naša krivična i sudska reforma. Perić Ž.: Izvršenje stranih presuda iz oblasti kriv. prava. Dolenc M.: Budući zakon o istupima. Marković B.: Zavodi za izvršenje kazne lišenja slobode i mera bezbednosti, skopčanih s lišenjem slobode u Jugoslaviji. Živanović T.: Internacionalni rad na unifikaciji Krivičnog prava. Aćimović M.: Izdavanje krivaca. Novaković M.: Borba protiv izvешnih krivičnih dela međunarodnog karaktera. Milovanović M.: Sudsko-medicinsko veštačenje u Jugoslaviji. Janković R.: Policija i sud. Aćimović M.: Organizacija i delokrug rada Uprave grada Beograda. Simonović Z.: Značaj delatnosti Medjunarodne kriminalne komisije. — Policija br. 13—14: Arandjelović D.: Obavezno osiguranje za štetu prouzrokovanu automobilima. Mišić P.: Oko tumačenja tar. br. 30/II Zak. o t. Kecojić S.: Istražni zatvor. Mišić P.: Uredba o zaštiti zemljoradnika u odnosu na parnični postupak. Dželošević B.: O pravnim lekovima u krivičnim delima. Kursevi za žandarme. Posle zasedanja Medjunarodne komisije kriminalne policije u Beogradu. Stanišić M.: Treba li derogirati propise § 2 Zak. o zemlj. knjižnim deobama u tome pravcu, da se za teretan otpis parcele uslovi još i privola hipotekarnih verovnika? Vuković V.: Obustavljanje kriv. postupka na osnovu § 53 od. 3 Kp. Gajić N.: O formalnoj strani presude po Zak. o radnjama, i dostavljanju iste. — Pravna Misao br. 4: Ristić M.: Intelektualci pred problemom rata. Šoć P.: Suverenitet Crne gore pre berlinskog ugovora. Dukanac Lj.: Oprav-

danje porezivanja. Stanković U.: Izdavanje krivaca. Galijan F.: Kada se tužba zbog uništaja javne prodaje raspravlja po novom parničnom postopku. — **Pravosudje br. 5:** Blagojević V.: Oko razumevanja §§ 47 I. i 48 st. 1 Grpp. u vezi § istog postopka. Branković S.: Uticaj brakorazvodne presude na dosudjeno privremeno izdržavanje žene. Perović N.: Nadležnost suda za rešavanje po molbama za priznanje siromaškog prava. Pantelić D.: Nagrada sudija u neobaveznim izbranim sudovima. Kulaš J.: Lišenje života po pristanku. Timoškin i Baruch: Savremeni ruski kriv. Kodeks. — **Pravosudje br. 6:** Eisner B.: Šerijatsko pravo i naš jedinstveni gradjanski zakonik. Urošević L.: Predosnova Gradjanskog Zakonika za Kraljevinu Jugoslaviju. Savković J.: Priziv ili rekurs? Pantelić D.: Nagrada sudija u neobaveznim izbranim sudovima. Čubinski M.: Primena institucije uslovne osude. Čimić E.: Amnestija i pomilovanje u disciplinskom postopku.

Razne vesti.

Levec Anton. V visoki starosti, dovršil je pravkar 84 let, je umrl dne 15. junija t. l. v Ljubljani dvorni svetnik v pok. Anton Levec. Rojen je bil dne 13. junija 1852 v Radomljah, starejši brat mu je bil iz naše lepe književnosti znani Franc, študiral je v Ljubljani in na Dunaju ter je vstopil l. 1879 v Ljubljani v sodno prakso. L. 1882 je postal sodni adjunkt v Sevnici, odkoder je bil premeščen l. 1887 v Ljubljano. Odtod je prišel l. 1892 za okrajnega sodnika v Lož, l. 1897 za sodnega svetnika v Novo mesto in je bil tu imenovan l. 1908 za višjega sodnega svetnika. Že naslednjega leta je bil vpoklican v službovanje k višjemu deželnemu sodišču v Gradcu, kjer je ostal do upokojitve 31. marca 1914. Nato je izvrševal v naslednjih letih advokaturu v Kranju in Gradcu, se po prevratu ponudil takoj za službo Narodni vladi in bil prideljen okrožnemu sodišču v Mariboru. L. 1920 mu je bil podeljen naslov in značaj dvornega svetnika, s koncem meseca januarja 1922 pa je stopil vnovič v pokoj.

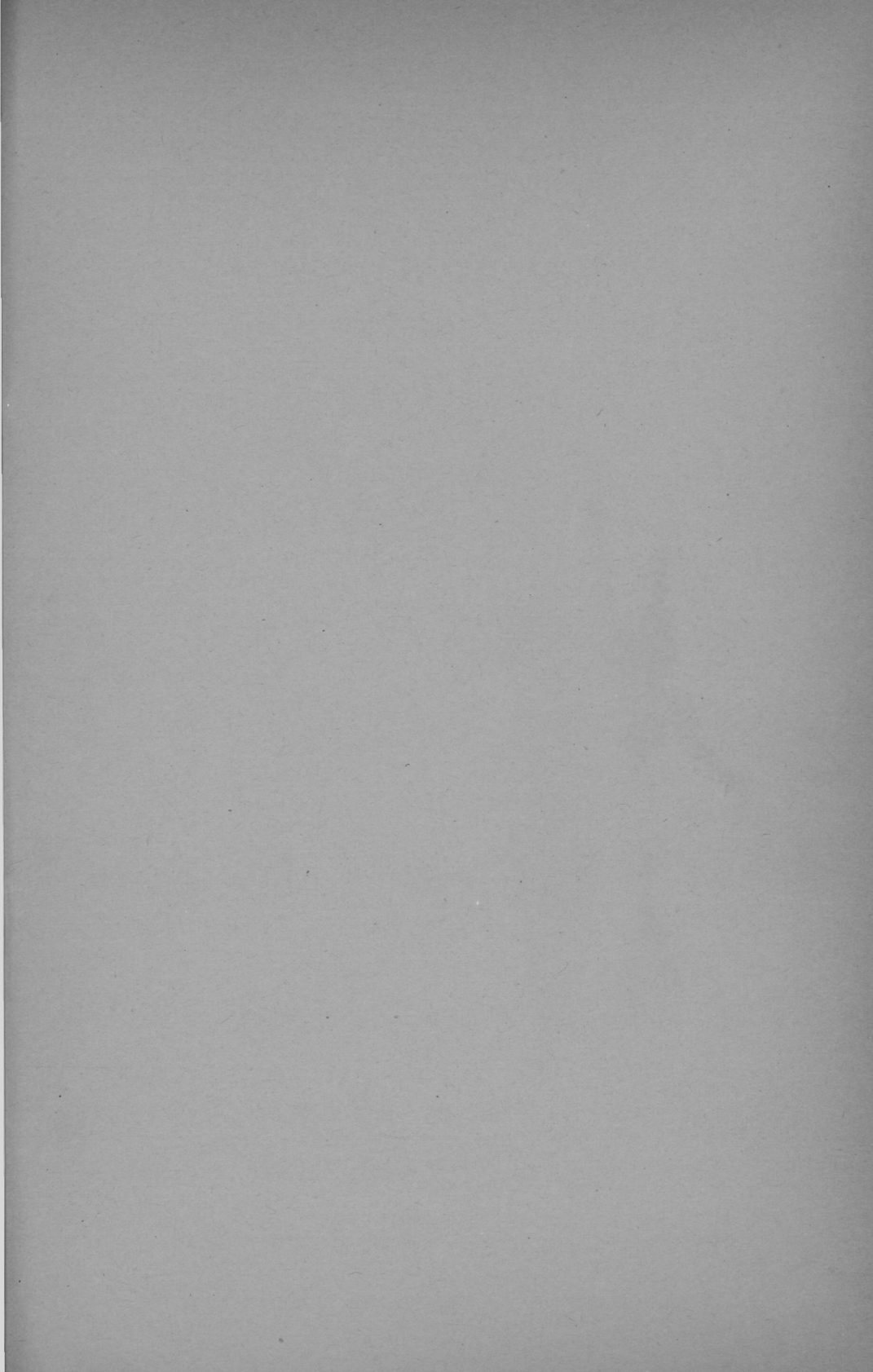
Za rajnega Levca je bilo odločilno leto 1887, ko je prišel na ljubljansko sodišče. Takrat se je pričela zbužjati slovenska pravniška družba, iz katere je izšel prihodnje leto prerojeni „Slovenski Pravniki“. Med takratnimi delavci najdemo tudi mladega Levca kot soustanovitelja in odbornika društva „Pravniki“, v odboru je ostal vsa štiri leta, dokler ni odšel iz Ljubljane. Tedaj je izdal l. 1889 „Zbirko obrazcev za slovensko uradovanje pri sodiščih“ in sicer obrazce k občemu sodnemu redu. Po njegovi zamisli naj bi sledila tej 135 strani obsegajoči knjigi še dva zvezka, toda do tega iz neznanih vzrokov ni prišlo. Knjiga obsega 264 obrazcev ali navodil za reševanje predlogov v sodnem pravdnem postopku. Primeri za sodne odločbe so vzeti iz prakse in zadevajo postopek na prvi stopnji. Pomena tega dela ne smemo iskati toliko v tem, da bi dajalo mlajšim sodnikom predloge za kratke in smiselne odločbe, njega namen je bil v prvi vrsti, da je dajalo besedilo, kako naj se te odločbe napišejo na slovenskem jeziku. V tem pogledu smemo trditi, da je vršila knjiga slično poslanstvo, kakor so ga imeli zlasti prvi letniki „Slovenskega Pravnika“. S tem se glede rabe jezika tudi popolnoma ujema. Razen tega je bil Levec med prvimi društvenimi predavatelji in je predaval leta 1889 „O zakonih zoper vlačugarje“ in „O preložitvi naroka po § 13 pravdne novele“. Zadnje predavanje je izšlo l. 1900 tudi v „Slovenskem Pravniku“. Naslednje leto je zopet predaval

in priobčil v društvenem glasilu „K razlagi § 51 zemljiškognjižnega zakona“. Vnovič se je nato oglasil kot pravniški pisatelj, ko je bil premeščen iz Loža v Novo mesto. Ko so bili uzakonjeni novi civilnoprocesni zakoni, je nameraval izdati Levec podobno knjigo kakor v prejšnjem desetletju k obćemu sodnemu redu. „Slovenski Pravniki“ je v l. 1897 prinesel že primere te knjige in v poslednjem letu naznanil že izdajo „Civilnopravnega reda v praktični obliki“, vendar ni izšla, da si je bila v rokopisu že pripravljena. Po objavljenih primerih sodeč, bi pomenila knjiga velik napredek nasproti Zbirki obrazcev iz l. 1889. Priobćeni primeri so bili opremljeni vseskozi z opazkami iz zakonodaje in literature, kakor smo danes vajeni pri takih delih. Ko je prišel Levec v Novo mesto, se je oglasil zopet s krajšimi sestavki, in je priobčil v „Slovenskem Pravniku“ leta 1900 članka „Ima li po civ. pr. r. (§ 185) predsednik senata diskrecijonarno oblast glede provedbe dokazov?“ in „Povabilo radi obnovitve pretrganega postopanja“. V daljših razdobjih so sledili še članki „Malo komentarja“ (1914), „O pravni kvalifikaciji bistva in pravnih opravil funkcionarjev hranilnic“ (1923) in „Ali veljajo skrajšani roki § 575 c. pr. r. tudi za tožbe radi sporov iz zakupnih in najemnih pogodb?“ (1925). V vseh teh člankih obravnava Levec sicer na kratko, vendar vsestransko in na zadovoljiv način stavljeno vprašanje. Samo zaradi popolnosti naj omenimo še, da je izdal Levec l. 1910 tudi zbirko pesmi iz mlajših let in da je prirejal tako v Sevnici kakor v Novem mestu z diletantni gledališke igre; za te odredbe jih je napisal in prevedel tudi sam nekaj.

Kakor omenjeno, nam je Levec dal prepoved ali bolje rečeno nastanek slovenskega zavestnega pravniškega stanu. V tej luči ga je presojeti in reči moramo, da stoji med možni one dobe med tistimi, ki so v prvi vrsti. Ob prepovedu „Slovenskega Pravnika“ ni stal ob strani, ampak prijel krepko in čvrsto za delo. Ne dvomimo, da je vplivala „Zbirka Obrazcev“ povoljno na jezik v sodnih spisih, s predavanji in članki je dal pobudo drugim. Njegovo delo, ki je bilo posvećeno v prvi vrsti civilnopravnim vprašanjem, bi postalo gotovo obširnejše in razsežnejše, ako bi bil ostal v Ljubljani. Pa tudi tako nam bo ostal v spominu kot eden naših prvih resnih pravniških delavcev!

Osebnosti. Na ljubljanskem vseučilišču je postavljen za izrednega profesorja pravne filozofije in enciklopedije dr. Furlan Boris. — Postavljeni so: za sodnika apelacijskega sodišća v Ljubljani dr. Juvan Maks, za okrožna sodnika v Ljubljani dr. Grobelnik Aleksander in dr. Bizjak Ivan, za sekretarja pri stolu sedmorice odd. B Kokalj Josip, za starešino sreskega sodišća v Trebnjem Pfeifer Josip, premeščen je sodnik Gruden Ludovik v Šmarje pri Jelšah. — Pri finančni direkciji v Ljubljani sta postavljena za finančnega svetnika dr. Podobnik Aleksander, za višjega finančnega sekretarja dr. Hadžiomani Ibrahim. — Odvetniško pisarno sta otvorila dr. Zupančič Tone v Ljubljani in Jelenc Bogomir v Mariboru. Preselil se je odvetnik dr. Šket Ivan v Šmarje pri Jelšah, odpovedal se je izvrševanju odvetništva dr. Furlan Boris. — Umrli so: odvetnik dr. Rupnik Srećko, dvorni svetnik v pok. Levec Anton, odvetnik dr. Korće Adolf, sreski načelnik Levićnik Franc.

Kolkovanje v izvršilnih stvareh. Rekurz je v smislu t. l. a tar. post. 176 taksnega zakona s 25 Din zadostno kolkovan. Izvršba gre namreć za znesek izpod 5000 Din in je izvršilni postopek subsumirati pod civilni sporni postopek (odlok fin. direkcije v Ljubljani z dne 16. julija 1935 št. 15617/1 — V ex 1935).

Naročnina za „Slovenski Pravnik“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe:

Slovenski Pravnik l. 1909 do 1922 à 36 Din, posamezne številke à 3 Din.

Slovenski Pravnik l. 1923. dalje à 70 Din, posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din, št. 11 do 12 l. 1935 po 25 Din.

Odločbe kasacijskega sodišča v civilnih stvareh, II. knjiga po 70 Din, posamezne pole, kolikor so v zalogi, po 3 Din.

Spomenica na drugi Kongres pravnika po 25 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju — po 15 Din.

Dr. Fr. Skabernè: Slovenski advokati in javni notarji v književnosti, znanosti in politiki — po 12 Din.

Uporedna slavenska pravniška terminologija — po 30 Din.

Kupimo 1. in 2. številko letnikov 1930., 1931. in 1933. „Slovenskega Pravnika“. Ponudbe na upravo lista.
